

7 ÇOK GEÇ!

*Erken Çocukluk Eğitiminin Önemi
Üzerine Düşünceler ve Öneriler*

Teşekkür

Erken çocukluk dönemi programlarının önemini bir kez daha gözler önüne seren ve hepimizi bu konuda daha etkin çalışmalar yapmaya yönlendiren "7 çok geç" başlıklı kitapçığı Türkçe'ye çeviren Nur Sucuka, Deniz Şenocak, Dilek Kaplan, ve Suzan Özkök'e teşekkür ederiz. Türkçe'ye çevrilen metinlerin ülkemizdeki çalışmaları da kapsayacak şekilde editörlüğünü yapan Nur Sucuka ile çeviri redaksiyonunu gerçekleştiren Burçin Kimmet'in katkıları ise "7 çok geç"i çok daha keyifle okunur hale getirmiştir. Son olarak bu metinleri hazırlayan ve Türkçe'ye çevrilmesine izin veren UNESCO'ya çok teşekkür ediyoruz.

AÇEV

ANNE ÇOCUK EĞİTİM VAKFI

Büyükdere Cad. Stad Han. No:85 Kat:2 Mecidiyeköy - İSTANBUL

Tel: 0 212 213 42 20-213 46 39 • Faks: 0 212 213 36 60

web: www.acev.org • e-posta: acev@acev.org

Sunuş

1999 yılında, Amman’da yapılan “herkes için eğitim toplantısı”ndaki tartışmaların ürünü olan “7 çok geç”, bir çocuğun eğitimine başlanmasında “örgün eğitim” yaşının geç olduğunu ve “herkes için eğitim”e katkının okulöncesi eğitimden geçtiğini vurgulayan bir kitapçık. Öğrenmenin doğumla başladığının bilinci ile temel eğitimin de doğumla başlaması gerektiğini ve erken yaşlardaki öğrenmenin sonraki yaşlardaki öğrenmeye bir temel oluşturduğunu belirtiyor. Çocuğun okula başladığında gelişiminin büyük bir kısmı tamamlanmış olduğundan örgün eğitim yaşının çocuğun öğrenme ihtiyaçlarına eğilmek için geç olması, Erken Çocukluk Bakım Gelişimi Programları’na ağırlık verilmesi gerçeğini ortaya koyuyor. Kitapçıkta bu tür programların temel eğitime etkisi, ayrıntılı bir biçimde erken yaşlardaki gelişim ve eğitim ile ilgili araştırmaların sonuçları tartışılarak bilimsel bulgularla destekleniyor.

Erken Çocukluk Bakım ve Gelişimi Programları’nın çocuğa, yetişkine, topluluklara, kurumlara ve topluma ne gibi değişiklikler getirebileceği, bu değişikliklerin gerçekleşebilmesi için ne tür okulöncesi programların geliştirilmesi ve içeriklerinin ne olması gerektiği ayrıntılı olarak tartışılıyor. Bu amaçla geliştirilen programların nasıl yaygınlaştırılabileceği, ulusal ve uluslararası ne tür işbirlikleri ile gerçekleşebileceği de tartışılan konular arasında. Ayrıca, Erken Çocukluk Bakım ve Gelişimi Programları’yla sosyal ve ekonomik şartlara ve cinsiyete bağlı eşitsizliklerin de ortadan kaldırıldığı çeşitli yollarla vurgulanıyor. Bu tür programların gerçekleşmesinde maliyet önemli bir unsur. Erken Çocukluk Bakım ve Gelişim Programları’nın maliyetini değerlendirirken dikkat edilmesi gereken koşullar ile maliyeti düşürmenin yolları da anlatılıyor.

Türkiye’deki erken çocukluk dönemi eğitim sistemi gerek nitelik gerekse nicelik açısından gereksinmeyi karşılayacak düzeyde değildir. Mevcut sistemde ağırlıklı olarak kurumsal hizmetlere yer verilmekte olup sistemden 0-6 yaş grubu çocuklarının tümünün yararlanması gerekirken sadece 5-6 yaş grubu çocuklarının %15’i faydalanabilmektedir. Anasınıflarının dışındaki kurumların çoğu büyük kentlerde olup özel ve ücretlidir. Bu durum, Erken Çocukluk Bakım ve Gelişim programları’na içinde buldukları sosyal ve ekonomik koşullardan dolayı en çok gereksinme duyan kesime az, en

az gereksinme duyan kesime ise daha çok hizmet götürüldüğü gerçeğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, mevcut kurumların niteliklerinin farklılık gösterdiği ve ülkemizde eğitim amaçlı kurumların sayısının bakım amaçlı olanlardan daha az olduğu da araştırmalarla saptanmış bulunmaktadır.

Kitapçık, belki de uzun zamandır eğitim sistemimizde gözardı edilmiş olan ancak sistemin vazgeçilmez bir zinciri olması gereken okulöncesi eğitiminin önemine ve özellikle temel eğitime etkisine dikkat çekmesi açısından önemli bilgiler içeriyor. Gözardı edildiği kadar da dar bir çerçeveden bakılan okulöncesi eğitiminin sadece 5-6 yaş arası çocuklar için bir eğitim olarak kabul edenlere de bu eğitime geniş bir çerçeveden bakılması gerektiğini sergiliyor. Dahası yaygınlaşma politikası olarak maliyeti yüksek bir okulöncesi eğitim modeli tercih edilen ülkemizde, bu yaygınlaşmanın daha farklı ve düşük maliyetli programlarla nasıl gerçekleştirildiğini göstermesi açısından da yol gösterici bir niteliği var.

Türkiye'deki okulöncesi eğitim sistemi ile ilgili gerçekler düşünüldüğünde kitapçıkta bilgiler sistemin iyileştirilmesi için önemli ipuçları veriyor. İşte bu nedenle kitapçık, geniş bir okuyucu kitlesine hitap ediyor; eğitim politikalarında söz sahibi olanlar, eğitimciler, anneler ve okulöncesi yaşlardaki çocuklarla yakından ve uzaktan ilgili olan herkes. Kitapçıkta bilgilerin ülkemizde erken çocukluk eğitimi alanında önemli bir boşluğu kapayacağına inanıyorum. Erken Çocukluk Bakım ve Gelişim Programları'nın bir gün Türkiye'deki TÜM çocuklara ulaşmasına katkısı olması umudu ile.

Prof. Dr. Sevda Bekman

Boğaziçi Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

AÇEV Kurucu Üyesi

Erken Çocukluk Bakım ve Gelişimi Programları'nın "Herkes İçin Eğitim"e Katkısı...

"İster çocuk, ister genç, isterse yetişkin olsun her insan temel öğrenme ihtiyaçlarını karşılayacak eğitim fırsatlarından yararlanabilmelidir." Bu ihtiyaçlardan bazıları " okuma-yazma, sözel ifade, sayısal beceriler ve mantık yürütme" gibi temel öğrenme becerilerini içerir. Diğerleri ise "insanların yeteneklerini en üst noktaya çıkartmaları, gelişimlerine katkıda bulunabilmeleri, yaşam koşullarını iyileştirebilmeleri, doğru kararlar verebilmeleri ve öğrenmeye devam edebilmeleri için ihtiyaç duydukları bilgi, beceri, değer ve tutumlar gibi öğrenme için gerekli becerileri içermektedir."

Dünya "herkes için eğitim" bildirgesi'nden, 1990

Amacımız topluma, katılımcı ve girişimci çocuklar yetiştirmekse, o zaman çocuğun zihinsel, bedensel, kişilik gelişimine; beslenmesi, sağlığı ve çevre koşulları ile topluma katılımı, oyun alanı olanakları, gördüğü bakım ve ilgi dahil çok kapsamlı bakmalıyız.

"Herkes İçin Eğitim" ile ilgili bildiride öğrenmenin doğumla birlikte başladığı açıklanmıştır. Bu açıklamanın ışığında temel eğitimin de doğumla birlikte başladığının farkında olmak önemlidir. Bu, çocuğun ileriki yaşlardaki öğrenme sürecine önemli bir temel oluşturur. Zorunlu temel eğitim üzerine yoğunlaşılması çok önemlidir ancak yedi yaş, çocukların öğrenme ihtiyaçlarına eğilmek için çok geçtir. Çocuk okul yaşına geldiğinde fiziksel, bilişsel, dil gelişimi açısından gelişiminin büyük bir kısmını tamamlamış olur. Erken Çocukluk Dönemi Programları herkes için temel eğitimi sağlamada önemli bir rol oynar. Çocukların gelişimini desteklerken, ilk öğretmenlerinin anne babaları olduğunu bilmek özellikle önemlidir. Anne babaları ve anne baba olmaya hazırlananları eğitmek ve desteklemek en etkili temel eğitim stratejisidir.

- Devlet ve sivil toplum örgütleri, öğrenme sürecindekilerin gereksinimlerini başlangıcından itibaren karşılamalı ve çocukların gelişimlerini destekleyecek programlı etkinlikler düzenlemeli.
- Çocukların okula ne kadar hazır başladıklarını ve okulların çocuklar için ne kadar hazır olduklarını araştıran çalışmalar, çocukların okul sistemine hazır başlamaları ve okulların çocukların yaşlarına uygun ders programları oluşturmaları için daha yapılacak çok şey olduğunu göstermektedir. Okul dönemi çocuğunun desteklenmeye ihtiyacı vardır. Çünkü bu yaştaki çocuğun hala birtakım ihtiyaçları vardır. Örneğin,
- Doğru düşünme ve problem çözme becerilerini geliştirebilmesi için çocuk öğrenmeye aktif olarak katılmalıdır. Öğrenmeye aktif katılım; çocuğun çevresiyle ilişkisinde tüm duygularını kullanması (dokunması, koklaması, duyması, görmesi ve tatması), çevresinde bol miktarda malzeme olması ve bu malzemeleri farklı şekillerde kullanılabileceği ortamın hazırlanmasıdır.
- Çocuğun gelecekte topluma katkıda bulunmasını sağlayacak sosyal becerilerini geliştirebilmesi ve değerleri kavrayabilmesi için gerçek katılımı öğrenebileceği sosyal ortamların hazırlanması gereklidir. Erken Çocukluk Dönemi Programları, ailelere ve ilkokul öğretmenlerine çocukların gelişimini destekleyebilmeleri için birtakım beceriler kazandırabilir. Böylece okulların çocuklara, çocukların da okula daha hazır olabilmelerine yardımcı olabilir.
- Erken yaşlarla ilköğretim arasında bağ kuran birçok program, okulun ilk yılları için, ilköğretim ders programlarının tekrar gözden geçirilmesini sağlamıştır. Özellikle, çocukların evde konuşulan ana dillerinden okulda konuşulan öğretim diline geçişlerine yardımcı olmak gerekir. Ders programlarındaki konular hazırlanırken çocukların beraberlerinde getirdikleri kültürel özellikler dikkate alınmalıdır. Bir diğer önemli konu, çocukların kendi aralarında iletişim kurabilmelerine ve sosyal becerilerini geliştirebilmelerine yardımcı olmaktır. Çocuklardaki bireysel farklılıklar da göz önüne alınmalıdır. Her çocuk, farklı becerilere, farklı öğrenme tarzlarına sahiptir. Okula başlamadan önce her biri farklı hazırlanma süreçlerinden geçmiştir. Bu açıdan öğretimin de bu farklılıklarla baş edebilecek şekilde esnek olması gerekir. Bir başka deyişle, okulların bu farklılıklara hazır olması ve programı bu farklılıklara göre düzenlemesi gerekir. Ders programlarının kapsamı sıradan öğrencilerin ihtiyaçlarını dikkate almayan, farklı, özel kişilerin ihtiyaçlarına yönelik düzenlenir olmuştur. Halbuki, tüm çocuklar kendi hız ve kapasitelerinde gelişebilmekte ve öğ-

renebilmektedirler. Her çocuk potansiyeli ölçüsünde ulaşabileceği en üst noktaya gelebilmek için gereken her türlü desteği hak eder.

- Okulöncesi öğretmenleri ve bakıcıları için düzenlenen eğitim programları, ilkokul öğretmenleri de kapsayarak hedef kitesini genişletmiştir. Böylece ilkokul öğretmenleri çocuk gelişimi ve etkin öğrenme konusunda daha bilinçlendiklerinden çocuklara öğrenme becerilerini arttırmada daha yardımcı olabilmektedirler. Erken Çocukluk Dönemi Programları çocukların çeşitli ihtiyaçlarının neler olduğunu ve çocuğun gelişimin nasıl desteklenebileceği konularını içerdiğinden ilkokul öğretmenlerine bu konuda destek olabilmektedir. Ayrıca ilköğretim öğretmenlerine, okul öncesi deneyimlerin faydalarını ortaya çıkarma olanağı sağlar.
- Çocuk bakımı ve eğitimi birleştiren Erken Çocukluk Dönemi Programları'nın birçoğu, beslenmenin çocuğun gelişimindeki önemini kavramış ve programlarına dahil etmişlerdir. Genelde, çocuklar biraz büyüdüklerinde, beslenme, bakım ve duygusal gelişim ihtiyaçları ihmal edilmeye başlanır. Ancak araştırmalar, çocukların iyi beslendiklerinde ve hatta beslenme sevgiyle desteklendiğinde daha iyi öğrendiklerini göstermektedir. Aslında, beslenmenin zihinsel gelişim üzerindeki etkisi çok büyüktür. Ne yazık ki eğitimciler çok sık olarak, zihinsel gelişime yoğunlaşır ve beslenmenin, fiziksel sağlığın, fiziksel faaliyetlerin ve sosyo-duygusal gelişimin çocuğun (ve yetişkinin) öğrenmesi ve gelişimindeki rolüne dikkat etmezler.
- Erken Çocukluk Dönemi Programları anne babaların yeni beceriler, bilgiler edinmelerini sağlayarak onların eğitimine de destek olmayı amaçlar. Bu, daha büyük yaşlardaki çocukların ihtiyaçlarına çözüm arayan ilköğretim öğretmenlerine iyi bir model sunabilir. Birçok durumda, çocuklar evde okulla ilgili bir destek görmedikleri ve hatta büyük baskılar, sıkıntılar yaşadıkları için okulda başarısız olmaktadır. Okulda başarısız olan çocuklar, genelde, daha geniş sosyal ortamlarda da başarısızlığa uğramakta ve bu programlar, çocukların ilk öğretmenleri olan anne babaları güçlendirerek, çocukların gelişim ve öğrenmelerini engelleyecek telafisi mümkün olmayan aksaklıkların ortadan kaldırmasında yardımcı olurlar.
- Bilimsel araştırmalara dayanarak, çocukların nasıl öğrendiklerine yönelik birçok yöntem geliştirilmiştir. Bu yöntemler değişik ortamlardaki okulöncesi gruplarda denenmiş, öğrenmenin ve öğretimin nasıl etkin, dinamik ve katılım gerektiren bir süreç olduğu kanıtlanmıştır. Bu öğretim yöntemleri, uzun vadeli öğrenme ve gelişim sonuçlarıyla ilköğretim yıllarına aktarılabilir.
- Hizmetin sunulduğu kitle olan anne babalar ve yerel topluluklarla işbirliği içinde hedef kitlenin talebi doğrultusunda geliştirilen programları de-

vam ettirebilmek için, uluslar arası kuruluşlar, uluslararası ve yerel sivil toplum örgütleri arasında ortaklıklar geliştirilmelidir. Bu katılımcılar genelde, yerel düzeyde eğitim sorunlarını çözmektense, kaynak sağlanması ve bununla ilgili işlerin yürütülmesinde görev alırlar.

- Erken Çocukluk Dönemi Programları, temel eğitimi sağlamak için kurumları güçlendirmede gerekli olan insan kaynağı ve desteğini sunmaktadır. Bu kaynaklar ve destekler çocuk ve yetişkinleri desteklemeyi, gerekli olan güvenli ve sakin ortamı sağlamayı, daha iyi bir konum ve ödeme koşulları sunarak öğretmenlerin ve bakıcıların güçlendirilmesini içerir. Ayrıca bakıcıların ve öğretmenlerin mesleklerinde kendilerini geliştirme olanağı, bakıcılara ve çocuklara maddi yardım dışında toplum yardımının sağlanmasını (gönüllü çalışmaların takdir edilmesi gibi) içerir. Bunun yanı sıra bakıcıların, öğretmenlerin ve anne babaların çalışma belgesi ve koşullarının düzenlenmesini sağlayan devlet, sivil toplum ve diğer kurumların desteklenmesi gibi konuları içermektedir.
- Erken Çocukluk Dönemine yatırım tüm çocuğa yatırımdır. Bu dönemde yapılan yatırımın karşılığı tüm hayat boyunca görülür. Erken Çocukluk Dönemi Programları'nın çocuklar, yetişkinler, topluluklar, kurumlar ve toplum için faydalarını birbirini tamamlayıcı ve herkes için eğitimi destekleyen sekiz stratejiyle özetleyebiliriz.

Eğitim ile ilgili Araştırmaların “Temel Öğrenmeye” Katkısı

Özellikle kaynak bakımından yetersiz çevrelerde temel öğrenmeyi geliştirmek için ne tür araştırma sonuçlarından faydalanılabilir?

İlk yaşların büyüme ve gelişim üzerindeki etkileri ile ilgili çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmalar antropoloji, gelişim psikolojisi, tıp, sosyoloji ve eğitim sahalarından gelmektedir. Bu çalışmalar, çocukların erken yaşlardaki gelişimsel değişiklikleriyle ilgili bilgilerin yanısıra büyüme, gelişme ve öğrenmenin gerçekteşmesi için çevreden ne tür desteklerin gerektiği konusunda bilgiler vermektedir.

Bilimsel olarak; erken aşların çocuğun zeka, kişilik ve sosyal gelişiminde çok önemli olduğu ve bu yaşlardaki ihmalin olumsuz etkilerinin sonraki dönemleri de etkilediği görölmüştür. Araştırmalar, çocukların büyüme ve gelişimini destekleyen deneyim fırsatlarının, gelişimin hassas olduğu dönemlerde sağlanması öneminin vurgulamaktadır.

Moleküler biyoloji; sinir sisteminin çalışması, beynin gelişimi ve çevrenin bu gelişim üzerindeki etkisine yeni bir anlayış getirmektedir. Örneğin;

- Bir yaşından önce beyin hızlı gelişmekte ve bu gelişim daha geniş bir alanı kapsamaktadır. Doğumdan hemen sonraki aylar beynin gelişimi açısından çok önemlidir. Bu sürede öğrenmenin gerçekteşmesini sağlayan hücre bağlantıları 20 kat daha artmaktadır.
- Beynin gelişimi çevresel şartlardan sanıldığından çok daha fazla etkilenmektedir. Beslenme buna en belirgin örnektir. Çevre ile etkileşimin niteliği ve çocuğun ilk 18 ayda edindiği deneyimlerin (sağlık, beslenme, bakım ve uyarıcılar) sebep olduğu sonuçlar, yetersiz çevreden gelen çocuklarda telafi edilmesi güç etkiler yaratabilir.
- Erken yaşlarda çevrenin beyin gelişimi üzerindeki etkisi uzun sürelidir. Çocukların erken yaşlarda iyi beslenmesi, oyuncaklar ve başkaları ile uyarıcı nitelikte etkileşime girmesi, erken yaşta etkileşime girmeyen ak-

ranlarına kıyasla 15 yaşındaki bir gencin beyin fonksiyonları üzerinde daha olumlu etkiler bırakır. Kuşkusuz bu , daha ileri dönemdeki gelişimi de etkileyecektir.

- Çevre sadece beynin hücre sayısını ve bağlantılarını değil, onların bağlanma yollarını da etkilemektedir. Erken çocukluk dönemindeki deneyimler beynin çalışma şekli için önemlidir.
- Özetle, beynin büyük bir kısmı ve beyin hücrelerinin çoğu doğumda oluşmuştur. Bunlara eşlik eden sinir bağlantılarının yapılması yaşamın ilk iki yılında gerçekleşir. Özel durumlar hariç 6 yaşına kadar bu bağlantıların çoğu gerçekleşmiştir. Bu yüzden erken yaşlarda karmaşık algılama ve fiziksel deneyimler için fırsatlar sağlamak, ileriki yaşlardaki değişik öğrenme becerilerinin gelişimine olumlu yönde etki eder. Hatta bu olanaklar erken beslenme bozukluklarına bağlı eksiklikleri telafi edebilir ya da en azından bir kısmını giderebilir.

Araştırmalar erken yaşların çocuğun; zeka, kişilik ve sosyal gelişiminde kritik bir dönem olduğunu göstermektedir.

Örneğin;

- Çocuklar, ilişki kurmalarına, öğrenmelerine ve gelişmelerine olanak tanıyan fiziksel, sosyal ve psikolojik yetenekler ile dünyaya gelirler. Eğer bu yeteneklerin farkına varılmaz ve desteklenmezse bu yetenekler zamanla kaybolabilir.
- Çocuğa bakan kişilerin, tutarlı ve koruyucu bir şekilde onlarla ilgilenmeleri, onların böyle bir bakım alamayanlara kıyasla daha iyi beslenmelerini ve daha az hastalanmalarını sağlar.
- Yaşamın ilk aylarında sevgi dolu bir ilişkinin kurulması; kişinin daha sonraki yaşamında başkalarını sevmesini ve uzun süreli bir ilişki kurabilmesini kolaylaştıracaktır.
- Birçok erken müdahale programının uzun süreli etkileri boylamsal araştırmalar ile kanıtlanmıştır. Bu etkiler, temel becerilerin öğrenilmesinden öteye gitmektedir. Bu tür programlar okula devamı ve okul başarısını, sınıf tekrarı azalmayı, işgününün artmasını, ergenlikte daha az suç işlenmesini, erken yaşta hamileliklerin azalmasını sağlamıştır.
- Bir çocuğun sağlık ve beslenme koşullarını iyileştirmek, uyarıcı niteliğindeki etkileşimlere ve eğitime olanak tanımak, sonrası için hem toplum, hem kişinin kendisi adına önemli bir ekonomik yatırım olabilir.

- Erken çocukluk döneminde gelişime yapılan yatırım ile sosyo ekonomik ve sosyal eşitsizlikler azaltılabilir. Yetersiz ve elverişsiz koşullarda yaşayan çocukların, elverişli koşullardan gelenlere kıyasla erken yaşlarda gelişim düzeyi açısından geride kaldıkları gözlenmektedir. Bu durum ilköğretime başlangıçta cinsiyetlerarası eşitsizlikleri daha da arttırmaktadır. Kısaca, Erken Çocukluk Dönemi Programları'na yapılan harcamalar; gelişim sürecinde artan eşitsizlikleri azaltabilir veya ortadan kaldırabilir. Bununla birlikte risk altında yaşayan çocuklar nitelikli Erken Çocukluk Dönemi Programları'ndan, risk altında yaşamayanlara kıyasla daha fazla faydalanmaktadırlar.
- Erken Çocukluk Dönemi Programları'nın gelecek nesillere de yansıyan etkileri vardır. Bu tür programların daha sonraki dönemlerdeki eğitimi etkilemesinin yanında, doğurganlık ve nüfus artışı üzerine de etkileri olduğu bilinmektedir.
- Bu programların çok kapsamlı etkileri de vardır. Özellikle anne baba eğitimi programlarında; bir çocuk üzerindeki olumlu etkiler diğer çocuklara da yansımaktadır.

Araştırmacılar ve temel eğitimi sağlayanlar kurumları güçlendirmek, nitelikli eğitim ve öğrenme imkanları vermek için nasıl daha etkili çalışabilirler? Araştırmacılar ve uygulayıcılar arasındaki işbirliğini çalışma grupları, projeler ve iletişim sistemleri ile sağlamak etkileşimi hızlandıracaktır. Bu da araştırmacılara, üzerinde durulması gereken konuları belirlemede yardımcı olacak ve uygulayıcılara daha etkili program yaratmaları için bilgi verecektir. Uygulayıcıların ve araştırmacıların birlikte çalışmalarının bir diğer yolu, uygulayıcıların araştırma projelerine katılmaları ve/veya günlük uygulamalarını araştırma konusu yaparak kendi araştırmalarını gerçekleştirmeleridir.

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİ PROGRAMLARI'NIN FAYDALARI

KİMLER İÇİN	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİM İÇERİĞİ
Çocukla	Psikososyal Gelişim	artan bilişsel gelişim (düşünme, mantık yürütme) artan sosyal gelişim (başkaları ile ilişki) artan duygusal gelişim (benlik kavramı, güven duygusu) gelişen dil beceresi
	Sağlık ve Beslenme	hayatta kalma şansının artması, hastalıklarda azalma, artan hijyen, yaşla orantılı kilo artışı
	İlkokulda İlerleme ve Başarı	okula kayıt için daha yüksek şans, sınıfta kalma olasılığının azalması, öğrenmede artış ve daha yüksek beceri
Yetişkinler	Genel Bilgi	sağlık ve hijyen, beslenme (kendi durumları ile ilgili)
	Tutum ve Davranışlar	liderlik becerileri, sağlık ve hijyen, önleyici sağlık uygulamaları, beslenme, zenginleştirilmiş beslenme tarzı
	İlişkiler	artan benlik kavramı, daha iyi karı-koca, ebeveyn-çocuk, çocuk-çocuk ilişkileri
	İş Durumu	çocuğa bakmakla yükümlü kişilerin iş aramak veya daha iyi iş bulabilmek için özgürleşmeleri, program sayesinde ortaya çıkan iş olanakları, programla ilgili malzemeler için gelişen pazar olanakları
Topluluklar	Fiziksel Çevre	sağlıkla ilgili şartların gelişmesi, oyun alanları, çok amaçlı yeni etkinlikler, tesisler
	Sosyal Katılım	artan dayanışma, kadınların katılımında artış, herkesin yararlandığı topluluk projeleri
Kurumlar	Etkinlik	Gruplandırma veya değişen kullanıcıların sağladığı deneyim sayesinde iyileşen sağlık hizmeti, sınıfta kalma ve okuldan ayrılmaların azalması
	Etkinlik	Daha geniş kapsam
	Kapasite	organizasyonda daha büyük yetenek/ güven ve/ veya değişiklikler; yöntem ve program içeriğinde gelişme
Toplum	Yaşam Kalitesi	Daha sağlıklı bir toplum, hastalık nedeni ile eğitilmiş bir nüfus, daha yüksek sosyal katılım, doğurganlıkta ve erken doğumlarda azalma, sosyal eşitsizliklerde azalma

ERKEN ÇOCUKLUK BAKIM VE EĞİTİMDE TAMAMLAYICI PROGRAMLAMA STRATEJİLERİ

PROGRAM YAKLAŞIMI	YARARLANACAKLAR	AMAÇLAR	MODELLER
1. Hizmet Götürme	Çocuk 0-8	hayatta kalma sağlık/beslenme kapsamlı gelişim sosyalleşme rehabilitasyon çocuk bakım okula hazırlık	anne/çocuk sağlığı evde çocuk bakımı kurum merkezli programlar eklenen merkezler yuvalar(resmi-resmi)olmayan geniş kapsamlı çocuk gelişimi prog. dini okullar
2.Bakıcılar Eğitimi	ebeveyn/aile üyeleri bakım elemanları öğretmenler/eğiticiler kardeşler büyükler	bilinç oluşturma bilgi artırma tutum değiştirme davranışları değiştirme geliştirme becerileri arttırmak	ev ziyareti ebeveyn eğitim kursları bakıcı/öğretmen eğitimi çocuktan çocuğa aile yaşantısı eğitimi
3.Topluluk Kalkınmasını Güçlendirme	topluluk üyeleri liderler/büyükler topluluk sağlık görevlileri topluluğu organize edenler	bilinç oluşturma harekete geçirme koşulları değiştirme programı sahiplenme	sosyal pazarlama sosyal hareketlilik teknik hareketlilik okuma yazma programları okul müfredatı medya
4.Ulusal Kaynaklarve Yetenekleri Güçlendirme	program personeli müfettişler Yönetici kadrolar Yarıprofesyoneller profesyoneller araştırmacılar	bilgi artırma becerileri geliştirme davranışları değiştirme organizasyonları desteklemek güçlendirmek yerel yetenekleri arttırmak yerel/ulusal kaynakları arttırmak yerel malzemeleri arttırmak	kurumsal gelişim hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim deneysel/örnek projeler işbirliğine dayanan ulusal araşt.projeleri uygulamaya dönük araştırma
5.Talep ve bilinci güçlendirme	politikaları oluşturanlar halk profesyoneller medya	bilinç yaratmak politik irade oluşturmak talebi arttırmak tutumları değiştirme uygun ortam yaratmak	sosyal pazarlama bilginin değişik medya kanalları ile yayılması savunuculuk
6.Ulusal Çocuk ve Aile	politikaları oluşturanlar küçük çocuğu olan aileler zamanla toplum	bilinç yaratmak var olan aile çocuk politikalarını araştırmak boşlukları bulmak destekleyici politika oluşturmak	ulusal ve uluslararası çabaları birleştirmek, katılımcı politikaların geliştirilmesi
7. Destekleyici Yasal ve Düzenleyici Çerçevelerin Oluşturulması	politikaları oluşturanlar milletvekilleri küçük çocuğu olan aileler zamanla toplum	haklar ve kaynaklarla ilgili bilinç oluşturmak destekleyici iş ortamlarının oluşturulması yeni devlet/özel işbirlikleri nitelikli çocuk bakımının sağlanması, koruyucu çevre standartlarının işleme ücretli anne/babalık izni	gruplar oluşturulması (kadınlar grubu, topluluk grubu gibi) EÇBG programlarını desteklenmesi için vergi konulması
8. Uluslararası İşbirliklerini Güçlendirmek*	bağış yapabilecek kurumlar İki taraflı kurumlar Vakıflar Uluslararası STK'lar	deneyimleri paylaşmak bilginin özümlemesi kaynakların genişletilmesi bilinci artırma kaynakları arttırma etkiyi ve etkinliği azamileştirme	

*Uluslar arası işbirliği kurulacak kuruluşlar: Consultative Group on Early Childhood Care and Development, International Vitamin A Consultative Group, Development for Africa Education (DAE), Save the Children Alliance

Erken Çocuklukta Öğrenme Becerilerinin Geliştirilmesi

Öğrenme becerisi çocuğun öğrenmeye hazır olduğu zaman başlar. Çocuğun en önemli öğrenme çabaları ve becerileri okula başlamadan önce gerçekleşir. Çocuk ilk yaşlarında yürümeyi, konuşmayı, insanlar ile ilişki kurmayı, düşünmeyi, mantık yürütmeyi, problem çözmeyi ve bunun gibi daha birçok şeyi öğrenir. Eğer bu gibi öğrenme becerilerini zamanında geliştirmese, okulda ve ileriki hayatında öğrenme daha güç olacaktır. Bu nedenle okulda ki öğrenme becerileri okulöncesi dönemde edindiği öğrenme becerilerinden etkilenmektedir. Bu konudaki araştırmalar şu sonuçları göstermektedir:

- Okulöncesi yaşlarda anne baba eğitimi ve kapsamlı okulöncesi eğitim programları yoluyla öğrenmeye ve gelişmeye gereken ilginin gösterilmesi, ilköğretimde daha büyük başarılar sağlar.
- Çocuklara erken yaşlarda gösterilen ilgi, öğrenme güçlüklerini, gecikmelerini ve engellerini azaltabilir hatta yok edebilir.
- Nitelikli bir erken çocukluk deneyimi yaşayan çocukların, okula devam, okulda başarılı olma ve topluma katkıda bulunma olasılıkları daha yüksektir.
- Okulöncesi deneyimi olan çocukların sınıfta kalma olasılıkları daha düşüktür.

Bunun nedeni, böyle deneyimlerin yalnızca dil, matematik ve problem çözme-ye temel oluşturması değil, aynı zamanda temel güveni, kendine saygıyı, başkalarıyla etkileşimi ve öğrenmeyi kuvvetlendirmesidir. Bundan dolayı erken yaşlarda yapılan yatırımlar, çocuğun ileriki yaşamında başarılı olması için önemlidir. Erken Çocukluk Dönemi Programları'na yapılan yatırımın kazancı, eğitimin diğer herhangi bir kademesine yapılan yatırımdan daha yüksektir.

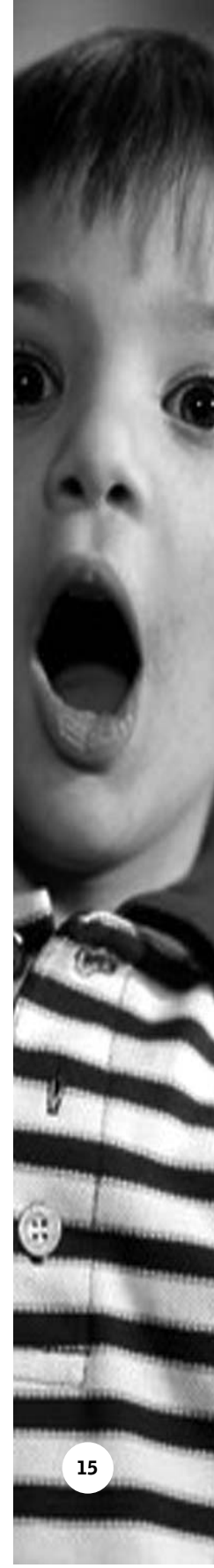
Öğrenme doğumla başlar. Hayat boyu sürecek öğrenmenin temeli ilk altı yılda atılır. Çocuk erken çocukluk dönemi süresince, daha sonraki yıllarda öğreneceklerini destekleyecek bilgiler edinir ve beceriler geliştirir. Kendini ifade etmeyi öğrenir ve dilini geliştirir, yetişkinler ve diğer çocuklarla ilişki kurar, okula ve topluma uyum için temel olan sosyal becerileri geliştirir, matematik ve okuma-yazma öncesi becerilerini ve problem çözme, karar

verme yetilerini geliştirebileceği deneyimler yaşar. Düşünmeyi ve anlamayı öğrenir. Çocuğun bu beceri ve yetileri kazanması için bazı ihtiyaçlarının karşılanması gerekir. Çocuğun;

- Fiziksel tehlikelerden korunmaya
- Yeterli beslenmeye ve sağlıklı bakıma
- Yakınlık kurabileceği bir yetişkine
- Verdiği tepkileri anlayıp karşılık verebilecek bir yetişkine
- Bakabileceği, dokunabileceği, duyabileceği, koklayabileceği ve tadabileceği nesnelere
- Bağımsızlık duygusunu geliştirebilme fırsatına
- Özbakım becerilerini geliştirebileceği fırsatlara
- Çeşitli nesnelere oynayabileceği günlük fırsatlara
- Hareket etme becerilerini geliştirebilmesi için fırsatlara
- Konuşma, hikaye anlatma ve şarkı söyleme yoluyla dil gelişiminin teşvik edilmesine
- Olumlu başarı duygusunu geliştirmesine yardımcı olacak faaliyetlere
- İşbirliği, yardım ve paylaşmayı öğrenebilmesi için fırsatlara
- Yaşayarak, keşfederek bir şeyler öğrenebilmeye
- Sorumluluk alabilmesi ve seçim yapabilmesi için fırsatlara
- İç denetimini ve bir işi sonuçlandırma azmini geliştirebilmesi için yüreklendirilmeye
- Kendine değer vermesi ve başarılarından gurur duyması için desteklenmeye
- Kendini ifade etmesi ve yaratıcılığının gelişebilmesi için fırsatlara ihtiyacı vardır.

Araştırmalar erken çocukluk döneminde ne tür programların düşük maliyetle uygulanabileceğini gösteriyor? Neler denendi ve ne derece başarılı olundu? Öğrenme becerisini geliştirmeye yönelik çok çeşitli maliyetin etkin olduğu erken çocukluk eğitim modelleri vardır. Bunlar;

- 1 • Anne babaları desteklemek. İlk yıllarda çocuğun ilk çevresi evdir ve anne babalar çocukların ilk öğretmenleridir. Bu nedenle de anne babalara, anne babalık rollerinde yardımcı olmak önemlidir. Anne babalar ve aileler okulöncesi yaştaki çocukların ihtiyaçlarını karşılamada birincil

sorumluluğa sahiptirler. Dünyadaki hızlı değişime paralel olarak, ailelerde de değişimler olmakta, toplumda geleneksel destek sistemleri yıkılmakta ve sonuç olarak da anne babaların desteğe ihtiyaçları olmaktadır. Anne babalar düşüncelerini ve ilgi duydukları konuları başkalarıyla paylaşabilmeye ve sağlıklı bir çocuk yetiştirebilmek için bilgi edinmeye ihtiyaç duymaktadırlar.

Programları oluştururken, o toplumda çocuk bakımında kullanılan olumlu yöntemlerin devamına, olumsuz uygulamaların ise düzeltilmesine dikkat edilmelidir. Anne babaları bilgilendirmek ve desteklemek için çeşitli yöntemler geliştirilmiştir. Bunlar;

Anne Baba Eğitim Programları:

Etkin bir şekilde uygulandığında, ailelerin güçlü yönlerini temel alır ve çocuklarının erken öğrenme ve gelişimlerini destekleyici anne babalık rollerine ağırlık verir. Anne baba eğitimi çeşitli şekillerde yürütülebilir:

Grup Tartışmaları: Grup tartışmaları şeklinde yürütülen programlarda, anne babalar bir araya gelerek çocuk gelişimini ve bu süreçteki anne babalık rollerini tartışma fırsatı elde ederler. Şili'deki Padres e Hijas programı bu tür bir uygulamaya iyi bir örnektir. Bu programda, anne babalar, önemli buldukları konular üzerinde tartışmak üzere bir araya gelmektedirler.

Ev ziyaretleri: Anne babaların evde çocuklarıyla ilişkilerinde kullanabilecekleri belli beceri ve faaliyetleri edinmelerini sağlamak amaçlanır. Program ev ziyaretleri yoluyla sürdürülür. Sri Lanka'da ev ziyaretleri şeklinde yürütülen programda, anne babalara çocuklarının öğrenme yetilerini destekleyebilecekleri bazı günlük faaliyetler gösterilir. Ayrıca, anne babalara çocuklarının bilgi ve anlama kapasitelerini geliştirebilecek faaliyetleri daha faydalı hale getirebilecekleri yollar sağlanır.

Grup tartışmaları ve ev ziyaretleri: Anne babaları çocuk geliştirmek konusunda desteklemeyi amaçlayan bazı programlar hem anne babalarla grup tartışmasını hem de ev ziyaretlerini içerir. Türkiye'de yaygın bir şekilde uygulanan Anne Çocuk Eğitim Programı bu tür bir uygulamaya örnektir. Bu programda çocuğu 6 yaşında olan anneler çocuk gelişimi konularında tartışmak üzere her hafta bir araya gelirler. Daha sonra toplantıda öğrendikleri çocuğun zihinsel gelişimini destekleyici formları evde çocuklarıyla uyguluyorlar. Evdeki bu çalışmalar, düzenli aralıklarla yapılan ev ziyaretleri yoluyla gözlemlenir ve desteklenir.

Bu programın hem kısa hem de uzun vadedeki etkileri araştırmalarla kanıt-

lanmıştır. Annelere destek vermenin; anne babalık becerilerini geliştirdiğini, bunların çocukların öğrenme becerileri ve başarıları üzerinde uzun vadeli etkileri olduğunu göstermiştir.

2. Okul merkezli öğrenmeye anne babaları katmak. Araştırmalar etkili programların; anne babaların programın bir parçası oldukları ve anne babalara hizmet götürmek için (anne babalardan bir şeyler öğrenmek ve onların çocuk gelişimi ve ders programlarını anlamalarını sağlayabilecek ev ziyaretleri düzenlemek gibi) çaba gösterilen programlar olduğunu göstermektedir. İlkokul programlarında okul çalışmalarını anne babalarla iletişim kurmaya, program ve çocuk hakkında konuşmaya ihtiyaçları vardır. Öğretmen ve anne babaların ilişkileri karşılıklı saygı ve ortaklığa dayalı olduğunda çocuğun öğrendikleri daha iyi pekişir. El Salvador'da yönetimde anne babaların olduğu okullar, anne baba katılımına iyi bir örnektir.

Anne babalar, okulda ne olup bittiğini anladığında ve kendilerini çocuklarının okul hayatlarının bir parçası olduklarının hissettiklerinde eğitime daha çok değer verirler. Çocuklarını okula devam etmeleri için yüreklendirirler. Okul, anne babaya uzak kaldığında, anne babada kendini uzak tutar ve çocukların okula devam etmesi için gerek duyduğu desteği gösteremez.

3. toplumun ihtiyaçlarına yönelik programlar geliştirmek. Toplum, programların geliştirilmesinde, projelendirilmesinde, yürütülmesinde, kaynak yaratılmasında ve değerlendirilmesindeki tüm aşamalara katılmalıdır. Bu katılım gerçekleştiğinde program sahiplenmiş olur. Böylece programın devam etme olasılığı artar.

4. Uygulanmakta olan bir sağlık veya toplum kalkınması çalışmasına erken çocukluk bakım ve eğitim kısmını katmak; veya sağlık ve beslenmeyi çocuk bakımı ortamına eklemek, çocuğun tüm ihtiyaçlarını karşılayan çok kapsamlı ve bütünsel bir program yaratmak. Araştırmalar bakım ve beslenmenin birbirini karşılıklı etkilediğini, her birinin ayrı ayrı çocukların fiziksel, ruhsal ve duygusal gelişimleri üzerindeki etkileri arttırmakta olduğunu göstermiştir.

5. Evde çocuğa bakmakla yükümlü olan büyük çocuğu bilgilendirmek. 'Çocuktan çocuğa' programlar, hem büyük hem de küçük çocuklara yeni davranışlar ve bilgilendirici faaliyetler kazandırmaktadır.

6. Var olan kaynaklar ve bilgi ağı ile çalışmak. Çocukların ihtiyaçlarını karşılayabilmek için yetişkin eğitimi programlarının, kadın programlarının ve toplum kalkınması çalışmalarının, 'müfredatlarına' eklemeler yapı-

labilir. Örneğin, bir okuma yazma programını çocuk gelişimi bölümü eklemek gibi.

7. Çocukların ihtiyaçlarını, kadın programları ile bağlantılı olarak ele almak. Bu, çocuk bakımı ile ilgili ihtiyaçları karşılayan ve böylelikle kadınların gelir getirici faaliyetlerde katılım göstermelerini sağlayan çocuk bakım programları oluşturarak sağlanabilir. Örnek olarak Vietnam'da 'kadının itibarını yükseltme' projesinin bir bölümü olarak geliştirilmiş aile gündüz bakım evi programını gösterebiliriz.
8. Çocukların ilköğretime geçişlerini kolaylaştırmak için erken çocukluk dönemi programlarını ilk öğretim okullarıyla ilişkilendirmek. Öğrenme becerisini kolaylaştırmak için, okulların ve diğer eğitim programlarını çocuğa hazır olması gerekmektedir. Okulların çocuğa hazır olması derken okulun yörenin ihtiyaçlara cevap verebiliyor olması, öğretmen, program, malzeme ve bina açısından nitelikli olması ve eğitimin elde edilebilir olması anlaşılmalıdır. İlköğretimde görev alan öğretmenlere çocukların gelişimine uygun öğrenme becerileri konusunda eğitim verilebilir. Ders programını çocukların aktif öğrenme ihtiyaçları, kültürel ve kişisel öğrenme ihtiyaçlarını dikkate alarak uyarlanması gerekmektedir.

Temel öğrenme nasıl ölçülebilir?

Uygulandıkları çevreye göre uyarlanmış, çocukların zihinsel, dil, sosyal ve duygusal gelişim durumunu ölçen, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış testlerin sayısı artmaktadır. Örneğin; Şili'de yerel olarak geliştirilmiş ve çocukların becerilerini ölçen bir test hazırlanmıştır. Bu ölçümler öğrenme becerisinin ilk yaşlardaki göstergeleridir. Bununla birlikte farklı ortamlar için uygun ve üzerinde anlaşma sağlanmış ölçümlerin geliştirilmesi gerekmektedir. 2000 yılına çok yaklaşmışken konunun üzerinde önemle durulması gerekir.

Temel Eğitimin Gerçekleşmesi için Kurumları Güçlendirmek

'Herkes için Eğitim' programını etkili yürütebilmek için, bu programlardan sorumlu kurumların programlara destek olabilecek becerilere sahip olmaları gerekir. Bunun gerçekleştirebilmek için bu kurumların kabiliyetli ve istekli insanlara, yeterli imkanlara, araç ve gerece, var olan teknolojilere ulaşabilmeye, etkili bir organizasyonlara ve yönetime ihtiyaçları vardır. Buna ayrıca kurumların bilgi ve deneyime ulaşma ihtiyacını da ekleyebiliriz. Kurumları güçlendirmenin en önemli unsuru, insandır. Bu nedenle yetenekli insanları bu konuya çekmek, onları eğitmek ve heveslendirmek; Kurumları güçlendirmek ve desteklemek için temel faaliyetlerdir. Bundan da öte çalışanları memnun etmek ve onların kalıcılığını sağlamak için etkili teşvik edici sistemler gerekmektedir.

Daha geniş ve farklı öğrenci kitlelerine ulaşmak için ne tür kurumsal reformlar geliştirilmiştir?

Bütün çocuklara temel eğitim ile ulaşlamayışının birçok nedeni vardır. Çocukların eğitim ve kurumlarından uzakta ve dağınlık yerleşmiş olmaları, maliyetler, nüfusun dağılım özellikleri, etnik özellikler, yıl içindeki göç, dil farklılıkları ve mevsime bağlı tarım bu nedenler arasındadır. Erken çocukluk bakım ve gelişimi alanında gerçekleştirilecek genel kurumsal bir reform; daha geniş bir alana ve daha çeşitli kitlelere ulaşma imkanı verecektir. Böylelikle, çocuklara kurumlarda hizmet vermeyi amaçlayan resmi bir yaklaşım yerine; anne babayı eğiterek, daha küçük ve yaygın kurumlar (Örneğin: Evlerde) veya medya aracılığıyla programlara çocuklara ulaşması sağlanabilir.

Resmi sistem içindeki temel reform, ilköğretim okulların niteliğinin önemini vurgulayan bir reformdur. Bu reform ile öğretmenlerin çocukların ihtiyaçlarına daha hassas yaklaşmasını sağlayan yöntemler geliştirilmiştir. Bu gelişmeler erken çocukluk dönemi programları açısından önemli olmuştur. Çünkü bu tür programların sonucunda çocukların ilköğretim seviyesinde başarılı olmaları beklenmektedir. Ancak okul çocuğa hazır değilse, çocuğun sınıfı tekrar etmesi veya okul terk etmesi daha büyük bir olasılıktır.

Erken Çocukluk Dönemi Programları'nı ilköğretim okulları programlarıyla birleştiren projeler ilköğretimin niteliğini yükseltmektedir. Erken Çocukluk Dönemi Programları'ndaki ve ilköğretimin ilk sınıflarındaki öğretmenlerin, müfettişlerin ve idarecilerin ortak bir eğitim görmeleri en etkili bir yoldur. Buna, Güney Afrika'daki bophuthatswana okul sisteminden bir örnek verebiliriz. Bu okul öncesi eğitim programı daha büyük bir okul reformunun parçası olarak geliştirilmiştir. Bir diğer örnek; Çin'de UNESCO'nun mali desteği ile gerçekleştirilen 'Ortaklaşa yenilik projesi' dir. (the joint innovative project) iki projede okul öncesi eğitim hizmetinin artırılması, okul öncesi ile ilkokul programının birbirini tamamlaması, öğretmen eğitimi ve topluluk katılımı üzerine odaklanmıştır.

Bu nedenle çocuğun ihtiyaçlarına karşı hazırlıklı olmak için yapılacak çalışmalar, aile, toplum, okul gibi çocuğun içinde bulunduğu tüm çevrelere ve aynı zamanda çocuğun birey olarak kendisine odaklanılarak ele alınmalıdır.

Ulaşılamayanlara ulaşmak için sunulan diğer reform örnekleri şunlardır:

- Bu topluluklar ile onlara hizmet götürülen sivil toplum örgütleri arasında bir bağ oluşturmak
- Sektörler arası çalışmak. Sektörler arası çalışmaya örnek olarak, eğitimin en düşük seviyede olduğu uzak bölgelerdeki sağlık programlarına eğitim bölümleri eklemek verilebilir.
- Organizasyonları daha etkili hale getirebilmek için yeniden düzenlemek
- Merkezi ve yerel hükümetlerin rollerini ve yükümlülüklerini yeniden tanımlayarak daha esnek olmayı; böylelikle yerel düzeyde insanların ihtiyaçlara daha sağ duyulu yaklaşabilmelerini sağlamak.
- Çocuk okula başladığında ana dili ile eğitim vermek; böylelikle çocuğa eğitim diline geçitse zaman kazandırmak.

Okul içinde ve dışında çeşitli yaş grupları için nitelikli eğitimi gerçekleştirmede gerekli olan insan kaynaklarını geliştirmek için ne tür yollar geliştirilmiştir?

İnsan kaynağını geliştirmek için temelde yapılması gereken her düzeyde personelin eğitimidir. Ayrıca personelin eğitimi sadece hizmet öncesi ile kısıtlanmamalıdır. Etkili olabilmek için hizmet öncesi ve hizmet içi eğitiminin bir bileşiminin yanı sıra; yeteneklerin, bilgilerin ve becerilerin tümüyle gelişmesi için pratik deneyimler de gereklidir. Bu çok kapsamlı ve çok yönlü yaklaşım, öğrencinin yaşı ve programın resmi veya gayri resmi olmasına bakılmaksızın gereklidir. Kenya'da öğretmenlere okul tatillerinde eğitim

sunan ve onları okul yılı içerisinde ziyaret eden bir sistem geliştirilmiştir. Bu sistem, bölge düzeyinde eğitimcilerin eğitilmesi; ulusal düzeyde yönetim, planlama, eğitim ve değerlendirme yeteneklerinin gelişmesi ve aynı zamanda uygun imkan ve araçların hazırlanması ile güçlendirilmiştir.

Eğitim ile kurumların güçlendirilmesine bir diğer örnek; Afrikalı girişimcilerin eğitici eğitimidir. Bu eğitim, eğitimcilere yol gösterme niteliğindedir ve dışarıdan sağlanan kaynaklar tarafından desteklenmiştir. Bu kişiler daha sonra ülkelerinde başka eğitimcileri yetiştirmekten sorumlu olmuşlardır. Aynı zamanda politikaları oluşturanlarla çalışarak, ülkeleri için Erken Çocukluk Bakım ve Gelişimi politikalarına şekil verme görevini üstlenmişlerdir.

Temel Eğitimi geniş kitlelere ulaştırmakta medyanın rolü?

Medya, hem 'Herkes için Eğitim' konusunda bilinci artırmakta, hem de anneye babalara, öğretmenlere/çocuğun bakımından sorumlu kişilere ve çocuklara bilgi sağlamakta önemli bir rol oynar.

Temel eğitimin geniş kitlelere ulaştırılmasına yardımcı olan medyanın rolüne örnekler:

- Öğretmenlere/çocuğun bakımından sorumlu kişilere, uzaktan eğitim kursları ile eğitim vermek.
- Anne babalar için programlar. Buna bir örnek Filipin'lerde Etkili Anne Babalık hizmeti ile birlikte geliştirilen ve önemli çocuk gelişimi bilgilerini radyo veya televizyonda konuşma ve tartışma programı şeklinde aktaran anne baba eğitim programı verilebilir.
- Öğretmenlere eğitim vermek ve çocuklara uygun sınıf faaliyetleri sağlamak için hazırlanmış radyo programları. Buna örnek olarak, Güney Afrika için uyarlanan ve Bolivya'da proje olarak geliştirilen radyo programı verilebilir.
- Çocukların gelişimlerine uygun faaliyetleri içeren televizyon programları. Örneğin; Nijerya ve Filipinler'deki 'Susam Sokağı' gibi.

Kurumları güçlendirmede uluslararası destek sağlayan kuruluşların ne gibi rolleri vardır?

Kurumları güçlendirmede uluslararası destek sağlayan kuruluşlar çok etkindirler. Kuruluşları ve programları yürütebilecek bilgi ve becerileri elde edebilmeleri için yurtdışında eğitim sağlarlar. Yeni teknoloji ve kaynakları tanıtırılar. Böylelikle bu teknolojiler, yerel düzeydeki ihtiyaçları karşılamak için uygulanabilir. Hükümet bütçesiyle karşılanamayan bina, tesisat harcamaları ve malzemeler için kaynak sağlanabilir.

Herkesin Temel Öğrenme İhtiyacını Karşılamak

Temel eğitim fırsatlarını farklı hedef gruplarına yaygınlaştırmanın etkili yolları nelerdir?

Temel eğitim fırsatlarını okulöncesi çocuklarına nasıl yaygınlaştırabiliriz?

Çok kapsamlı erken çocukluk dönemi programları hayat boyu öğrenme için iyi bir temel oluşturur. Bu tür programların çok kapsamlı olabilmesi için çocuğun zihinsel gelişimini destekleyici, aileleri güçlendirici, karşılıklı sıcak iletişimi sağlayıcı nitelikte olması ve sağlık, beslenme ve bakım unsurlarını içermesi gerekir.

Temel eğitim fırsatlarını ilköğretim dönemi çocuklarına nasıl yaygınlaştırabiliriz?

Erken Çocukluk Dönemi Programları çocukların okula hazır başlamasını sağlar. Öğrenmeye hazır çocuklar da öğretmenlerin daha etkili olmasını sağlar. Bu çocuklar eğitime daha uzun süre devam ederler, daha az sınıf tekrarlar ve daha başarılı olurlar. Okulöncesi çocukların faydalandıkları gündüz bakım ve gelişim programları, onların okul çağındaki kardeşlerinin okula devam etmelerini sağlayacaktır. Bu tür programlar büyük çocukların sorumluluğundaki çocuk bakımını üstlendiklerinden onların kendi öğrenim ve gelişim ihtiyaçlarını okulda karşılayabilmeleri mümkün olacaktır. Ayrıca, aileyi ve anne babayı destekleyen erken çocukluk programlarının ailedeki büyük çocuklara da etkisi vardır. Diğer çocuklar da anne ve babaları tarafından daha fazla ilgi görecekler ve daha olumlu ilişkiler kurabileceklerdir.

Temel eğitim fırsatlarını buluş çağındaki gençlere nasıl yaygınlaştırabiliriz?

Buluş çağındaki gençlerin heves ve enerjilerinin üretken faaliyetlere yönlendirilmesi gerekmektedir. Erken çocukluk dönemi programları, gençlerde başarı hissi uyandıracak, kendilerine güveni ve saygıyı arttıracak, sosyal yönden faal olabilecekleri ortamlar sağlayabilirler. Örneğin, çevredeki küçük çocukları yönlendirebilecekleri ve eğitebilecekleri çalışmalara sokabilirler. Ayrıca, hem kendilerini hem de çocukların gelişimsel ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan programlar sayesinde geleceğin anne babaları olarak kendilerini yetiştirebilirler. Küçük çocukların okuma-yazma, sayısal ve

problem çözme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilmek için bu konularda kendilerini geliştirebilirler. Ayrıca, toplumdaki öncelikli ihtiyaçların belirlenmesine, tüm bireylerin katılımının sağlanmasına, programlara mali kaynak bulunmasına ve programın devamını sağlanmasına küçük çapta da olsa katkıları olabilir.

Temel eğitim fırsatlarını yetişkinlere, anne babalara nasıl yaygınlaştırabiliriz?

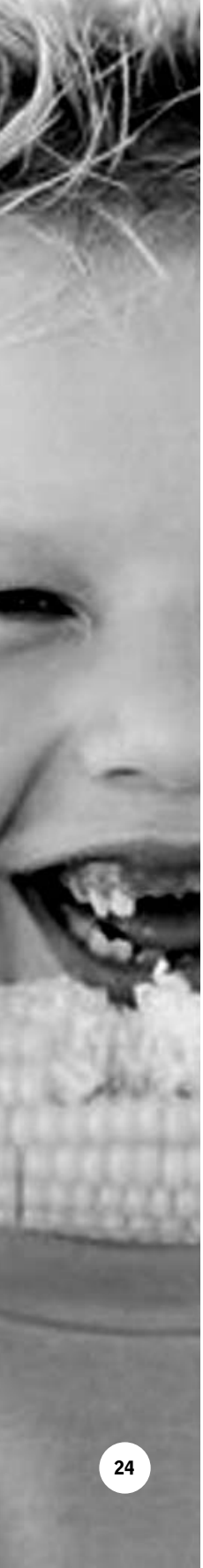
Anne babalar çocuklarının ilk ve en tutarlı öğretmenleridir. Böylece erken çocukluk dönemi programları anne babaların daha iyi beceriler kazanmalarına ve rollerini daha iyi almalarına yardımcı olabilir. Örneğin, anne babaların çocuklarına daha iyi destek olmaları ve aile ilişkilerini geliştirmeleri sağlanabilir. Ayrıca erken çocukluk dönemi programları çocuklar ve aileler için fakirlik ve toplumdan dışlanma kısır döngüsünden kurtulmaları için bir yol oluşturabilir. Bir çok erken çocukluk dönemi programları anne babaları güçlendirmeyi, annelerin daha çok eğitim almalarına, okuma-yazma ve sayısal beceriler kazanmasına yardımcı olmayı amaçlar. Böylece birçok konuda güçlenen aileler çocuklarına daha çok destek olabilirler. Ayrıca anne baba çocuklarıyla ilgili yeni beceriler kazandıkça, becerileriyle ilgili kendilerine güvendikçe, hayatlarında almaları gereken diğer kararlara daha bilinçli yaklaşmayı öğrenmektedir. Problem çözmede daha başarılı ve toplumsal kararlarda daha katılımcı olmaktadır.

Temel eğitim fırsatlarını topluma nasıl yaygınlaştırabiliriz?

Çok kapsamlı erken çocukluk dönemi programları, anne babaları, toplum liderlerini, sağlık görevlilerini, öğretmenleri ve eğitimcileri geniş aile üyelerini, yerel STK'ları, hükümet temsilcileri, uluslar arası bağış sağlayanları ve diğerlerini küçük çocuklara destek sağlamak amacıyla bir araya getirir. Erken Çocukluk Dönemi Programları'nın toplum geliştirme projelerindeki aracı rolü bir çok yerde kanıtlanmıştır. Örneğin, Malezya'da çalışan annelerin toplum gelişimcilerinden en çok talep ettikleri şeyin, sağlıktan önce, çocuk bakımı olduğu görülmüştür. Yöresel tarza uygun olan bir çocuk bakım programı, toplumla iş birliği içinde oluşturulduğundan toplum temelli gelişim teşebbüsleri için bir başlangıç noktası oluşturur. (özellikle alışılmışın dışında ailelere yöneldiğinde, herkesi içeren daha iyi sağlık ve temizlik uygulamaları, yetişkin okuma yazma projeleri, sokak çocukları için yaygın eğitim, madde bağımlılığını önleyici programlar içeren teşebbüslerde.)

Temel eğitimde cinsiyetler arası eşitliği sağlayan ne tür gelişimler gerçekleşti ve nasıl gerçekleşti?

Bir çok ülkede Erken Çocukluk Dönemi Programları'na katılım cinsiyetler arası eşitliği sağlamıştır. Ayrıca Erken Çocukluk Dönemi programları'na

katılan kız çocuklarının daha büyük çoğunluğunun ilkokula başladıkları ve devam ettikleri görülmüştür. Dolayısıyla cinsiyetler arası değişikliği sağlamanın yolu kız çocuklarını da Erken Çocukluk Dönemi Programı'na dahil etmektir. (cinsiyet konularıyla ilgili daha fazla bilgi almak için "kız çocuklarının ve kadınların temel eğitimini ilerletmek" kısmına bkz.)

Elverişsiz koşullarda yaşayan ve hizmet alamayanlara ulaşmak için ne tür yöntemler kullanılabilir?

Erken çocukluk bakım ve gelişim alanı, yaratıcı yöntemlerle hizmet alamayanlara ve elverişsiz koşullarda yaşayan kesime ulaşma konusunda zengin tecrübeye sahiptir. Çeşitli kesimlerden insanların ihtiyaçlarını karşılayan çok kapsamlı yaygın eğitim programları geliştirilmiştir. Bunlar:

- Çocukların öğrenme ihtiyaçlarını duyarlılığı geliştirmeyi amaçlayan sağlık ve toplum gelişimi projelerine eğitim bölümü eklemek,
- Belli bir nüfusun ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan özel programlar oluşturmak, (örneğin, Hindistan'daki gezici işçi ailelerini bir yerden diğerine takip eden gezi kreş programı)
- Deneyimli anne babaların daha az deneyimli anne babaları desteklediği ev ziyareti modülleri geliştirmek,
- Kendilerini çocuklarının ilk öğretmeni olarak güçlendirecek anne babalarla çalışacak eğiticileri eğiten anne baba eğitim programları oluşturmak,
- Tüm halkın temel eğitimini geliştirmeye yönelik toplum merkezi çalışmalarına başlangıç olması için gece kondu bölgelerindeki kurum merkezli programları desteklemek,
- Çocukları eğitim için bir araya getiren çocuktan çocuğa projeleriyle hem küçük hem de büyük çocuğun ihtiyaçlarına cevap vermek,
- Yalnızca küçük çocuğu değil, ailedeki diğer bireyleri de destekleyen ve yeni sorun çözme becerilerini öğrenilip geliştirilmesinde destek sistemlerini geliştiren nesiller arası projeleri değerini fark etmek,
- Dini ve laik öğrenmeyi birleştiren, çok çeşitli dil, kültür guruplarının karşılaştıkları deneyim açığını kapamaya çalışan ve bir çok kültürü içeren programlar oluşturmak,
- Çocuk gelişimi ve anne baba bilgilerini içeren okuma-yazma programları kullanmak (Honduras ve Nepal'de olduğu gibi) gibi çabaları içermektedir.

Kaynakları yetersiz çevrelerde, temel eğitimi sağlamak üzere kullanılan yeni (ve eski) bilgi teknolojileri nasıldır?

“Herkes İçin Eğitim” forumundan itibaren erken çocukluk eğitimcileri tarafından program geliştirme konusunda oluşturulmuş bir çok kaynak vardır. Bu kaynaklar yazılı metin, video, CD rom, internet, radyo ve televizyon kanalıyla elde edilebilir. Bu kaynakların hem çocuklarla çalışan okumaz yazması iyi ve pek iyi olmayan kişilere göre düzenlenmiş versiyonları hem de birçok dilde tercümesi mevcuttur. Bakıcılara, anne babalara, öğretmenlere bu konuları daha iyi anlamaları ve daha etkili iletişim kurabilmeleri için yardımcı olmayı amaçlayan çok çeşitli eğitim yöntemleri geliştirilmiştir. Örneğin,

- çocukların bakımından sorumlu kişileri daha iyi öğretmenlik yapabilmeleri için eğitmeyi amaçlayan radyo programları,
- bütün eğitimcileri çocukların savunucusu olmalarına yardımcı olacak eğitim materyallerini dahil bilgilendirmek, bölgesel danışmanları eğitmek, çocuklar için nitelikli programları arttırmak ve Erken Çocukluk Dönemi Programları'nı ulusal düzeyde geliştirmek,
- çeşitli kültürlere uygun anne babalara yönelik televizyon ve video programları
- çocukların kültürüne ve gelişimine uygun programları güçlendirmek için topluma yardımcı olacak eğitici personelle ve malzemelerle donanmış bölgesel kaynak malzemeleri,
- kukla, drama ve katılımcı etkinlikler aracılığıyla çocuk sağlığı ve gelişimi ile ilgili bilinç yükseltmeyi amaçlayan ve bilgiyi aktaran projeler,
- erken çocukluk dönemi konusunda uzmanların veya uygulamacıların tecrübelerini ve bilgilerini diğer kişilerle paylaşmalarını amaçlayan çalışmalar.

Teşvikler ve halkı bilgilendirme çalışmaları aracılığıyla temel eğitime talep nasıl arttırılabilir?

Erken çocukluk eğitimcileri, çocukları ve ailelerini destekleyen politikaların geliştirilmesinde oldukça başarılı olmuşlardır. Eğitimciler, hem yerel veya bölgesel STK ağını harekete geçirerek hem de devletle özellikle bakanlık personeliyle çalışarak bunu başarmışlardır. Bir çok ortamda küçük çocukların ve ailelerini örtüşen ihtiyaçlarını karşılamak için sektörler arası çalışmalar yapmışlardır. Ayrıca tamamlayıcı program yaklaşımlarına değinerek daha geniş oranda çocuğun kapsanmasını sağlamak amacıyla yine bakanlıklarla çalışmışlardır. Sonuç olarak, erken çocukluk bakım ve geli-

şim politikaları Malezya'da, Namibya'da, Güney Afrika'da, Gana'da, Filipinler ve diğer ülkelerde uygun politikalara dönüşme aşamasındadır. Yukarıda bahsedilen medya ve eğitim projeleri ile bir çok kültürün erken yaşların insanı daha sonraki gelişimdeki önemini fark edilmesine ve bu konuda talebin yaratılmasına yardımcı olunmuştur. Bu çabalar, erken yaşların önemini geniş kitlelere yaymayı, bilinç oluşturmaya erken çocukluk dönemi hizmetlerine talebi arttırmayı, çocuklar ve aileleri için destekleyici bir çevre yaratmayı amaçlamışlardır.

Sosyal pazarlama yoluyla talep ve bilincin artırılması sağlanmıştır. "herkes için eğitim" ve "çocuk hakları sözleşmesi"nde olduğu gibi bilinci daha da arttırmak için erken çocukluk eğitimcileri, ulusal çabaları uluslararası çabalarla birleştirmek için çalışmışlardır.

Temel Eğitimin Gerçekleşmesinde Devlet ve Yerel /Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşlarıyla Ortak Çalışmalar

• Yerel sivil toplum kuruluşlarıyla ortak çalışmalar:

Pek çok ülkede erken çocukluk dönemi eğitimin geliştirilmesi, idaresi ve desteklenmesi genel, bölgesel ve yerel idareler ile özel sektör, toplum ve ailenin ortak sorumluluğudur. Sivil toplumun rolü devleti desteklemek ve/veya eleştirmek ve/veya onunla işbirliğine girmektir. Aynı şekilde Devlet de, toplum ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK) tarafından başlatılan veya yürütülen programları değişik yollarla ve düzeylerde desteklemeye açık olmalıdır. Ortaklıklar devletin ve sivil toplumun sahip olduklarını azami düzeye getirmesini sağlar.

• Sendikalar ve medya gibi sivil toplum örgütlerinin, temel eğitiminden sorumlu devlet sorumluları ile işbirliği yapabilmeleri için gerekli koşullar nelerdir?

Uyum içinde çalışabilmenin koşulları şunlardır:

- Ortak bir hedefin olması
- her iki tarafın farklı yöntemleri olabileceğini ve bu yöntemlerin birbirini tamamlayabileceğini anlamak
- karşılıklı tarafların neler sunabileceğini tespit etmek ve bunları kabul etmek
- taraflardan beklenen rollerin ve sorumlulukların belirlenmiş olması
- ayrı çalışmalarını destekleyebilecek kaynakların olması

sivil toplumda her grubun farklı bir rolü vardır ve devletle değişik amaçlar için ortaklık kurabilirler.

- **STK'lar.** STK'lar çoğunlukla devletin istek, kapasite veya kaynak yetersizliği nedeniyle karşılayamadığı ihtiyaçlar sonucunda ortaya çıkarlar. STK'lar genellikle devletin olanaklarının ulaşmadığı, ihmal edilmiş kırsal

topluluklar, marjinal gruplar, yoksulların en yoksulları gibi gruplara ulaşır. Devletin denemekte zorlandığı yöntemleri deneyebilirler. Zamanla STK'lar, Devletle programların planlamasında, şekillendirilmesinde, değerlendirilmesinde ve sunulan hizmetlerin yapılandırılmasında daha fazla ortaklaşa çalışma yaparak programlardaki eksikliklerin giderilmesini sağlarlar. Örneğin, Şili'de STK'lar devletle birlikte çocuk programlarını değerlendirmiş ve Çocuk Hakları bildirgesinde yer alan amaçlara Şili'de ne kadar ulaşıldığına dair bir rapor hazırlamışlardır. Ayrıca Türkiye'de yaygın olarak yürütülen Anne Çocuk Eğitim Programı devlet ile sivil toplum örgütünün (Anne Çocuk Eğitim Vakfı) işbirliğini gösteren örnek bir çalışmadır.

Sendikalar. Sendikalar genellikle işçilerin haklarını korurlar, bununla birlikte değişik sosyal hizmetler sunmaya çalışırlar. Bazen çocuk bakımı sağlarlar. Bunun bir örneği olan Singapur'daki Ulusal Sendika Konseyi bir kaynak ve eğitim merkezi başlatmıştır. Her ne kadar Singapur neler yapılabileceğine iyi bir örnekse de şu ana kadar sendikaların çocuk bakımı konusunda yapabilecekleri azamiye ulaşmamış ve kaynakları genelde yeterince kullanılamamıştır. Yine Türkiye'de küçük çapta başlatılan Baba Destek Programı, sendikalarla sivil toplum kuruluşu (Anne Çocuk Eğitim Vakfı) işbirliğinde başarı ile yürütülen bir programdır.

Medya. Herkes için Eğitim mesajlarını ulaştırmak için radyodan yararlanılabilir. Bolivya'da iki ortaklı bir bağışçı ile uluslar arası bir STK, o toplulukla birlikte, evde bakılan 3-5 yaş çocuklarına yönelik faaliyetleri içeren bir radyo programı hazırlamışlardır. Bu tür programlar herhangi bir meslek içi eğitime ulaşamayan öğretmenler için de iyi bir yoldur.

Toplumun temel alan organizasyonlar. Toplum içerisinde, toplum gelişimi çalışmalarına katılan çeşitli organizasyonlar vardır. Erken Çocukluk Dönemi Programları'nın güçlü yanlarından birisi, programların toplumun ihtiyaçlarına dönük olmasının önemini vurgulamasıdır. Toplum üyelerinin programları oluştururken, ihtiyaçların, amaçların, hedeflerin belirlenme aşamasında olduğu kadar programın biçimi, uygulanması ve değerlendirilme aşamalarında da toplum üyelerinin katılımı vurgulanmaktadır. Bu katılım sağlandığında toplumun devlete duyduğu ihtiyaç azalacaktır.

Devletin sivil toplumla gerçekleştireceği işbirliği devletin ya da toplumun bu işbirliğine önyak olması ile başlatılabilir.

DEVLETİN ÖNAYAK OLMASI. Filipinler'deki Ulusal Erken Çocukluk Programı sayesinde ortaya çıkan bir Erken Çocukluk Bakım ve Gelişim Programı toplumun bu konudaki danışmanlığı ile devlet tarafından hazır-

lanmıştır. Her ne kadar program devlet tarafından başlatılsa da programın geliştirilmesinde, toplum kendi ihtiyaçlarını belirleyebilmekte ve bu ihtiyaçlar doğrultusunda uygulanması planlanan Erken Çocukluk Bakım ve Gelişim konularını seçenekler arasında seçebilmektedir.

TOPLUMUN ÖNAYAK OLMASI. Toplumun önyak olduğu ve daha sonra devlet desteği gören temel eğitim çalışmalarına örneklerden birisi bir tarım kooperatifinin Erken Çocukluk Bakım ve Gelişim Programı başlattığı Zimbabwe'den gelmektedir. Programın başarısı bölgedeki insanların bu modelle ilgilenmesini ve bunun sonucunda eğitim görmelerini sağlamıştır. Bu da sonuçta Kushanda Eğitim Merkezinin ve kırsal okulöncesi eğitim merkezlerinin kurulmasına yol açmıştır. Toplum Gelişimi ve Kadın İşleri Bakanlıkları bu merkezlere destek olmakta ve elemanlarının eğitimi için bu merkezlerden faydalanmaktadır.

Devlet, sivil toplumla, toplumun ihtiyaçlarına yönelik programlarda sağlam bir işbirliğine girdiğinde programın kalıcılığı sağlanır. Özellikle, topluma yönelik programlar; toplumdaki ihtiyaçların belirlenmesi ve çözümlerin bulunmasını sağlayacak yerel olanakların geliştirilmesini sağlar. Ayrıca sahiplenme duygusunun oluşmasına, toplumda birlik ve beraberliğin sağlanmasına, dış destek olmadığı durumlarda da kararların uygulanabilmesine veya programların devam etmesini ve kişilerin yaşamlarına dair alacakları tüm kararlar için daha donanımlı olmalarına olanak tanır.

Uluslararası sivil toplum kuruluşlarıyla ortak çalışmalar:

Dünya ülkelerini bir çok bakımdan birbirleriyle ilişkili olduğu görüşü hızla artmaktadır. Genelde ülkeler kendi başlarına ayakta kalamazlar. Temel insan hakları ve buna bağlı olarak da çocuk hakları üzerine tartışma tüm dünya ülkelerinin gündemindedir. Devletler ulusal hareket planları oluşturarak ve amaçlar belirleyerek bu tartışmalara cevap vermeye çalışırlar.

Ancak çoğu ülke finansal ve teknik yetersizliklerden dolayı bu amaçlarına ulaşamazlar. Böylece çeşitli programların uygulanmasına destek olmak amacıyla, devletler uluslararası sivil toplum kuruluşlarıyla ortaklık çabalarına girerler.

İki veya çok ortaklı sivil toplum kuruluşları gerçek anlamda temel eğitimi ilerletmek üzere geliştirmekte olan ülkelerin devletleriyle ortaklık kurabilirler mi? Günümüzde uluslararası bağış sağlayan kuruluşlar devletlerin bu amaçla çalışmalarında önemli rol oynayabilirler.

- "Herkes için eğitim" ve "çocuk hakları bildirgesi" gibi uluslararası düzeyde önemli konuları gündeme getirmek üzere devletle birlikte çalışabilirler.

- Devletin kaynaklarının yetersiz olduğu durumlarda bu faaliyetleri başlatmak üzere fon bulunmasında aracı görevi üstlenebilirler. Böylece devleti harekete geçirebilirler.
- Belirlenen konuda yapılabilecekler için diğer ülkelerde yaşanmış deneyimleri o ülkeye taşıyabilirler.
- O ülkede ihtiyacı olan teknik kaynakları sağlayabilirler.

Gerçek ortaklıkta her bir ortağın birbirine saygılı olması, her birinin belli sorumluluklarının olması ve bunların birbirini tamamlayıcı nitelikte olması gerekir.

Erken Çocukluk Dönemi Programları'nda ortakların birbirini tamamlayıcı nitelikte olmasına örnekler:

- uluslararası kuruluşlar eğitimcilerin eğitimine, belki başlangıç için verilecek eğitime fon sağlarlar; devlet ise eğitimcilerin hizmet için eğitime fon sağlarlar.
- uluslararası kuruluşlar binaların yapımı için fon sağlarlar; devlet ise araç ve gereci temin eder.

Uluslararası kuruluşlar ders programının desteklemek üzere materyallerin üretilmesi için gerekli fonu sağlarlar. Devlet ise uygun ders programının geliştirilebilmesinde görev alır.

- uluslararası kuruluşlar yiyeceklerin daha fazla besin içermesi için teknik veya mali yönden katkıda bulunurlar. Devlet ise programlara yiyecek sağlamak üzere fon temin eder.
- uluslararası kuruluşlar, program geliştirmeye ve programın başlangıcındaki masrafları için fon sağlarlar; devlet ise programlarının devamı için gerekli fonu bulur.

Devletler uluslararası bağış sağlayan kuruluşlarla ne kadar açık olduğu yönünde farklılık gösterirler. Bu bazen uluslararası bağış sağlayan kuruluşların devletler tarafından kibirli olarak algılanabilmesinden veya uluslararası kuruluşların önerdikleri ortaklık koşullarını kabullenmek istememelerinden kaynaklanabilir. Bazen de devletler politik görüşleri açısından konuya eğilmek istemiyor olabilirler. Koşullardan bağımsız olarak devletler ortaklığa girişmeden önce kendi gündemlerini oluşturmaya ve karşı taraftan hangi koşullarda isteyip istemediklerine dair sınırlarını belirlemeye isteklidirler.

Kız çocukların ve Kadınların Temel Eğitimi İlerletmek

“Eğitimin niteliği ve yeterliliği, eğitimde fırsat eşitliği ile ilgili önkoşulların temelleri erken çocukluk dönemi yıllarında atılır. Erken çocukluk bakım ve gelişimine önem vermek temel eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek için zorunludur.” (“herkes için eğitim” çerçevesi, 20. paragraf)

Kız Çocuklarının Temel Eğitimi

Erken Çocukluk Dönemi Programları cinsiyete bağlı eşitsizlikleri çeşitli şekillerde ortadan kaldırabilir:

- Kız ve erkek çocuklarının ilköğretime eşit şartlarda başlangıç yapmalarını sağlayarak.
- Erken Çocukluk Dönemi Programları’na devam eden çocukların arasında kız erkek dağılımının eşit olduğu görülmektedir. Aynı şekilde eğitim sistemine girdikten sonra okula devam oranlarının hemen hemen eşit olduğu görülüyor.
- Anne babaların kız çocuklarının daha uzun süre okula devam edebilmeleri için gerekli yeteneklere sahip olduklarını fark etmelerine yardımcı olarak.

Anne babalar kız çocuklarının erkek çocuklar gibi öğrenmeye yetenekleri olduğunu fark ettiklerinde, kız çocukları için eğitimin değerini daha iyi anlayabilirler. Erken çocuklukta kazanılan olumlu deneyimler kız çocuğunun da bir şeyler öğrenebileceğini göstermekte ve onların ilköğretime devamını teşvik etmektedir. Hindistan’da yapılan bir araştırma, erken çocukluk programına katılan kız çocuklarının, katılmayanlara kıyasla daha yüksek oranda ilkokula başladıklarını ve devam ettiklerini göstermiştir.

- Erken çocukluk dönemi programları kadınların neler yapabilecekleriyle ilgili örnek oluşturarak.

Erken çocukluk dönemi programları’nda çalışanların büyük bir çoğunluğu

kadıdır. Bu konuda çalışan kadınlar, genç kızlara ileride yetişkin olduklarında meslek olarak neler yapabilecekleriyle ilgili örnek oluştururlar. Erken Çocukluk Dönemi Programları'nda çalışanların statüsü ne kadar yüksek olursa, genç kızlara bu meslekle ilgili olumlu örnek olmada etkisi o kadar güçlü olacaktır.

Kadınların Temel Eğitimi

Kız çocuklarının yanı sıra, kadınlar da eğitim görme hakkına sahiptirler. Kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe gelecek nesilin bundan aynı oranda faydalanacağı da bir gerçektir. Kız çocuklarının eğitim aldığı her yıl ile ileride kendi çocuklarının daha sağlıklı, daha eğitilmiş olmasını sağlamadaki yetenekleri arasında bir ilişki vardır. Bir başka deyişle, kadınların aldığı eğitim yılı arttıkça, çocuklarının eğitilmiş ve sağlıklı olma olasılığı da artacaktır.

Erken çocukluk dönemi programları kadınların gelişimini, o toplumda çocuk bakımı hizmetlerini sağlayarak destekler. Toplumda çocuk bakımı hizmetleri işlerlik kazanıp, kurumsallaştığında iki amaç gerçekleştirilmiş olur. Öncelikle küçük çocukların bakımı sağlanır. Aynı zamanda da kadınların ve genç kızların tüm zamanını alan çocuk bakımı sorumluluğu üzerlerinden alınmış olur. Dolayısıyla kendilerini geliştirmeye zaman ayırabilirler. Hem para kazanabilirler hem de kendilerini geliştirmek üzere bir şeyler öğrenebilirler. Bu yolla erken çocukluk dönemi programları kadınların ve çocukların birbiriyle örtüşen ihtiyaçlarını karşılamış olur. Her genç kız ve kadının eşit düzeyde temel eğitimini sağlayacak politik taahhütler, etkili politikalara, reformlara ve programlara nasıl dönüşebilir? Erken çocukluk yıllarında cinsiyet farklılıklarını ve eşitliği bozan engellerin daha fazla sayıda araştırmayla ortaya çıkarılması gerekir.

Cinsiyet farklılıklarına eğilen çocuk yetiştirme yöntemleriyle ilgili çalışmalar (Ne zaman başladı? Nasıl oluştu?) genelde cinsiyeti bir değişken olarak ele almamıştır. Son zamanlarda özellikle 6 yaşın altındaki çocukların cinsiyet konularıyla ilgili bir çok çalışma başlamıştır. Bu çalışmalar Fas, Mali, Bolivya, Jamaika, Hindistan ve Endonezya'da gerçekleştirilmektedir. USAID ve diğer bir takım kuruluşlar tarafından mali yönden desteklenmekte ve erken çocukluk bakım ve gelişimi ile ilgili danışma grubu tarafından koordine edilmektedir.

Erken çocukluk dönemi programları çerçevesinde, hem kız hem erkek çocuklarının cinsiyet rollerine uygun davranışlar geliştirmeleri ile ilgili, hem de kendilerine öğretmenler tarafından verilen mesajlarda farklılık olup olmadığını öğrenmek amacıyla araştırmalar yapılmalıdır.

Bu konuda öğretmenlerin sınıftaki kız ve erkek çocuklarına yönelik davranışları gözlenmeli ve ne tür mesajların verildiğiyle ilgili olarak da ders programları ve medya incelenmelidir.

Öğretmenler cinsiyete bağlı eşitsizlikleri körükleyici neler yapıyorlar? Bir çalışmada erkek çocukların doğru cevap verdiklerinde daha fazla ödüllendirildiği, yanlış cevap verdiklerinde ise doğru cevabı verene kadar daha fazla yardım aldıkları bulunmuştur.

Bu konuyla ilgili olarak medyaya yönelik yapılan bir araştırmada, geniş bir kitleyi hedefleyen etkileşimli radyo piyeslerinde her cinsin farklı davranışlar sergilediği bulunmuştur.

Erkeklerin,

- Problemleri analitik yolla çözdükleri
- Grubun sözcüsü oldukları
- İşbölümünü yaptıkları
- Son kararları verdikleri
- Maceracı oldukları
- Sorgulayıcı, araştırmacı oldukları
- Daha haylaz, yaramaz oldukları
- Genelde korkusuz oldukları görülmüştür.

Kadınların ise,

- Sıklıkla sezgilerini kullandıkları
- Faaliyetlerde yardım bekledikleri
- Kendilerine söylenenleri sorgulamaksızın kabullendikleri
- Teknolojiye karşı daha ihtiyatlı ve tedirgin oldukları
- Sıklıkla korktukları ortaya çıkmıştır.

Erken Çocukluk Dönemi Programları'nda kullanılan hikayelere bakıldığında benzer farklılıklar bulunmuştur. Bu bilgiler, ders programları ve öğretmen reformları için zemin oluşturmaktadır. Böylece kız ve erkek çocuklarda cinsiyet rolleriyle ilgili davranışlarda çeşitlilik sağlanmış olur. Özellikle cinsiyet eşitsizliklerini vurgulayan ve sonuçları değerlendiren deneysel Erken Çocukluk Dönemi Programları oluşturulmalıdır. Bu konuda yapılan araştırmalardan elde edilecek sonuçlar, eğitim planlamacılarını ve politikacıları

eşitliği arttırmayı sağlayacak alternatif yöntemler konusunda bilgilendirilmelidir. Bu da eşitliği sağlamaya yardımcı olacak erken çocukluk dönemi programları'nın oluşturulmasına yol açar.

Cinsiyetle ilgili eşitsizliği ortadan kaldırmanın bir yolu da toplumda bilinç oluşturmayı arttıracak bilgi, eğitim ve iletişim faaliyetlerine yer vermektir. Cinsiyetler arası farkı doğuran toplumsal ve geleneksel değerlerin değiştirilmesi oldukça güç bir süreçtir. Bu süreçteki ilk adım toplumu ve o toplumdaki geleneksel ve toplumsal değerleri yakından tanımaktır.

Toplumsal değişim ve toplumda bu konuda bilinç oluşturma, çeşitli eğitim ve iletişim yöntemlerinin kullanılmasıyla ve devamlılığının sağlanmasıyla gerçekleştirilebilir.

Erken Çocukluk Bakım ve Gelişim Programları'nın Maliyeti ve Finansmanı

Mesajlar:

1. Erken Çocukluk Dönemi Programları mali yönden karşılanabilir programlardır.
2. Erken Çocukluk Dönemi Programları'nın maliyeti, daima programların etkilerine göre değerlendirilmelidir.
3. Program etkilerine göre maliyetleri düşük tutmanın birçok yöntemi vardır.
4. Erken Çocukluk Dönemi Programları genelde maddi destek alamamaktadır.

Erken Çocukluk Dönemi Programları mali yönden karşılanabilir çünkü, program seçenekleri arasındaki maliyetler amaçların ne kadar büyük olduğuna, öngörülen programın büyüklüğüne, programa ilave edilen bölümlere veya hizmetlere, seçilen modele, programın yoğunluğuna, programda görev alan uygulayıcıların konumlarına bağlı olarak farklılık göstermektedir. Değişik çap ve modellerde bir çok seçenek vardır.

Herhangi bir Erken Çocukluk Dönemi Programı çeşitli aşamalardan geçerek geliştirilebilir. Program zaman içinde oluşturulabilir. Başlangıçta bir seferde çok büyük bir yatırım gerektiren baraj inşa etmeye benzemez. Bir programa; niteliği arttırmak için yeni kısımlar eklenebilir ve program zaman içinde farklı kitlelere ulaştırılabilir.

Program maliyetlerini paylaşmakta mümkündür. Erken Çocukluk Dönemi programları'nın maliyetlerinin; hükümetler, programa katılan aileler, yerel toplum, sivil toplumun çeşitli sektörleri ve özel sektör tarafından paylaşılması çok alışagelmış bir yöntemdir. Bu nedenle devletler, başlangıçtaki yüksek maliyetlerden kaçınmak ve programın maliyetini yaymak için çeşitli yollar ararlar.

Erken çocukluk dönemi programları'na yatırım yapmak, diğer maliyetleri düşürür. Eğer bir Erken Çocukluk Dönemi Programı'nın diğer programların maliyetlerini düşürdüğü kanıtlanabilirse (örneğin ilköğretimde sınıf tekrarı azaltılabilirse veya erken müdahaleler sağlık maliyetlerini düşürebilirse) genel harcamaların artmayacağı görülecektir.

Mali açıdan karşılanabilir programlara bir örnek Kenya'dan verilebilir. 1991 yılında eğitime ayrılan %1'lik bütçenin 10'da 1'inden daha azı 900.000 çocuğa ulaşan topluma dayalı okulöncesi eğitime ayrılmıştır. Bunu mümkün kılan programın yapısıdır. Bu programı yarı uzmanlar yürütmekte ve çocuklar her gün belirli zaman aralıklarıyla programda yer almaktadır. Program zaman içinde aşamalardan geçmiş ve toplum maliyetleri paylaşmada üzerine düşen sorumluluğu almıştır. Devlet tarafından yapılan yatırımın düşük olması nedeniyle program niteliğinden ödün vermiştir.

Erken Çocukluk Dönemi Programları'nın maliyetleri, etkileri göz önüne alınarak değerlendirilmelidir.

1. Erken Çocukluk Dönemi Programları'na yapılan yatırımların kazancı oldukça fazla olabilir. Bu tür Erken Çocukluk Dönemi Programları'nın maliyetleri çok yüksek bile olsa topluma ve bireylere faydaları olduğu sürece maddi ve manevi açıdan yatırım yapmaya değer programlardır. Araştırmalarda yatırıma değer olduğunu göstermektedir. Daha öncede bahsedildiği gibi bu tür programların diğer programlardaki maliyetleri düşürmesinin yanı sıra katılanların daha sonraki yaşantılarındaki üretimi de arttırdı; anne baba ve çocuklara para kazanma ve öğrenme olanağı sağladığı, sosyal katılımı hızlandırdığı, ekonomik ve sosyal eşitsizlikleri azaltmakta olduğu belirtilmektedir. ("erken çocukluk dönemi programları'nın faydaları" kısmına bkz.) Brezilya'da PROAPE programı sınıfta kalmaları ve ilkokuldaki maliyetleri azaltarak program için yapılan yatırımı karşılamıştır. Nitelikli bir okul öncesi bir programına katılanlarla katılmayanları kıyaslayan uzun vadeli high scope perry okul öncesi çalışması, bu alana yatırılan her 1 \$'a karşı 7.16 \$'lık bir getiri elde edildiğini ortaya çıkarmıştır.
2. Düşük maliyetler sadece düşük maliyetli olsun diye hedeflenmemelidir. Bu daha önce bahsedilenlerden elde edilen önemli bir sonuçtur. Çocuk başına düşen maliyet 10 \$ ise ve bunun çocuğa bir etkisi yoksa iyi bir yatırım olmadığı açıktır. Bunun yanında çocuk başına 150 \$ maliyeti olan bir program çocuk üzerinde olumlu bir etki yaratıyorsa, o zaman maliyeti ne kadar yüksek olursa olsun bu devletler için oldukça iyi bir yatırımdır.
3. Harcamaların miktarı doğrudan programın niteliğiyle ilintili değildir. Maliyetle nitelik arasında bir ilişki olabileceği gibi bir programa çok büyük yatırım yapmak, her zaman istenen sonuçları garantilemez. Diğer yandan, yatırımın miktarı çok düşükse, büyük ihtimalle programın faydası ya çok az olacak veya hiç olmayacaktır.

Program etkilerine bağılı maliyeti korumanın çeşitli yöntemleri vardır.

Bu yöntemler:

1. Programlar risk altındaki grupları hedeflemelidir.
2. Yarı zamanlı profesyonelleri ve aile fertlerini, bakım veren kişiler ve eğitici-ler olarak yetiştiren programlar geliştirilmelidir.
3. Az faydalanılan ve kullanılabilir kaynakları belirlemek (örneğin her yaş grubundan kişiler, yarı zamanlı kullanılan mekanlar, geri dönüşümü olan malzemelerdir)
4. Erken Çocukluk Dönemi Programları'nı; var olan sağlık, beslenme, bölgesel gelişim, yetişkin eğitimi vb. programlarla birleştirerek karşılıklı etkilerin ve oluşıan iç yapının olumlu yönlerinden faydalanmak
5. Medyadan ve çok kullanılan iletişim kaynaklarından yararlanmak

Ayrıca devletler maliyetleri karşılamak üzere topluma, ailelerle, özel sektör-lerle ve sivil toplum örgütleriyle ortak çalışmalar yürütebilirler. Bu tür prog-ramlar özenle düzenlenmediği takdirde yok olabilirler. Özellikle maliyetle-ri iyileştirme planlarında sosyo ekonomik düzeyi düşük kesimlerin katılımı talep edildiğinde imkansızlaşır.

Genelde programların maliyetleri karşılanamaz.

1. Kazançlar daha fazla yatırımı gerektirir. Bu konuda yukarıda bahsedilmiştir.
2. Bütçede bu tür programlara ayrılan pay oldukça düşüktür. Örneğin, Jama-ika'da eğitim bütçesinden Erken Çocukluk Programına ayrılan pay yaklaşık %2'dir. Buna karşın, eğitim sektörünün sorumluluğundaki çeşitli prog-ramlara katılan tüm çocuk sayısını % 20'sini okul öncesi yaş çocukları temsil etmektedir.
3. Devletler, çocuklarla ilgili sorumluluklarını yerine getirmelidirler.

Zamanla uygulamalarda bir çok değişiklik olmakta ve geçmişte var olan ço-çuk bakımı ile ilgili uygulamalar bu gün ortadan kaldırılabilmektedir. Buda hem çocuğun büyüme ve gelişimini olumsuz yönde etkilemekte hem de okul ve gelecekteki toplum hayatında sorunlara yol açmaktadır. Bu tür sosyal nitelik-li harcamalar büyüyen problemleri çözmeye yardımcı olabilir. Çocuklardan ai-lelerinin sorumlu olduğu görüşünün, -batı da özellikle desteklenen bir kavram-değiştirilmesine ihtiyaç vardır. "çocuk yetiştirmek, tüm kasabanın (köyün) so-mumluluğunda olmalı" görüşü devletin bu kasabayı (köyü) desteklemesine dö-nüşmelidir. Bu da Erken Çocukluk Bakım ve Gelişimine öncelik verilmeden, sözü edilen harcamaları kabul etmeden ve sindirmeden gerçekleştirilemez.

Erken Çocukluk Dönemi Programları'nın Maliyetinin Karşılanması

Erken Çocukluk Dönemi Programları uygulandıkça, genişledikçe ve ilave kaynaklara ihtiyaç duyuldukça programların maliyetlerini kimin karşılayacağı çok önemli bir konu haline gelmiştir. Çoğu Erken Çocukluk Dönemi Programı'nda gerçek maliyetler paylaşılarak karşılanır.

Erken Çocukluk Dönemi Programları'nın maliyetlerinin karşılanmasında:

- Anne babalar veya aileler
- Toplum
- Devlet (birçok düzeyde)
- Özel sektör (işverenler, hayırseverler, özel destekçiler, iş kurumları)
- Sosyal sektör (STK'lar, dini kurumlar, diğerleri)
- Ulusal kurumlar sorumluluk alırlar.

Anne baba/aileler ve toplumlar

Anne babalar ve toplum, Erken Çocukluk Dönemi Programları'na birçok şekilde destek olurlar. Bazen bir binanın inşasında, oyuncak veya araçgereç yapımında işgücü olarak katılırlar. Bazen de yiyecek bağışı veya zaman ayırarak katılabilirler. Son yıllarda maliyetlerin katılımcılar tarafından karşılanabilirliği ve programların özelleştirilmesi konusu önem taşımaktadır. Bu yöntemlerin genel nüfusun bazı kesimleri için önemli bir yeri vardır. Ancak bu , programlara verilecek desteğin bir kısmı aileler ve toplum tarafından karşılanırsa bile düşük sosyo ekonomik düzeydeki ailelerin ve toplumun tüm program maliyetlerini karşılamalarını ve devam ettirmelerini beklemek gerçekçi değildir.

Devlet

Devletlerin Erken Çocukluk Dönemi Programları'nı mali açıdan karşılamalarının birçok sebebi vardır. Öncelikle, Erken Çocukluk Dönemi Programları'na katılımın sosyal faydaları, bireysel faydalardan daha fazladır. Ayrıca, devletler, düşük sosyo ekonomik düzeydeki ailelere ve risk altındaki çocuklara yönelik programları uyguladıklarında, her zaman bireylerin ve toplumun maliyetleri karşılayamayabileceklerini göz önünde bulundurmalıdır. Sonuçta da bu mali giderlerin devlet tarafından karşılanması gerekebileceği düşünülmelidir. Bazı katkıların hem katılımcılar hem de toplum tarafından gerçekleştirildiği, resmi kayıtlarda gözükme bile maliyetleri hesaplarken bu katkıların devlet tarafından fark edilmesi gerekir. Örneğin, binaların hazırlığı, gerekli işgücünün sağlanması, yiyecek katkıları gibi.

Toplumun sunulan hizmetlerden faydalanmaları ve hizmetlerin etkili olması isteniyorsa, katılımcılara katkıda bulunmaları konusunda çok baskı yapılmaması gerekir. Son yıllarda Meksika'daki kırsal okulöncesi eğitim ile ilgili yapılan bir çalışmada, toplum üyelerinin sosyal hizmet olarak zamanlarını ayırmaya zorladıklarında, risk altında yaşayan çocuklarını okulöncesi eğitimden aldıkları bulunmuştur. Bu konuda ailelere yapılan baskı o kadar fazlaydı ki çok faydalı olabilecek bir çalışma bile olumsuz yönde etki yapmıştır.

Uygulamalarda görülen bu gibi aksaklıklar, devletlerin para veren kurumların yükünü zaman içinde aile ve topluma yaymaya yönelik isteklerini gerçekleştirmelerine engel olmaktadır. Uygulamalardan elde edilen deneyimler, destek sağlayabilecek daha farklı kaynaklara ihtiyaç olduğunu ve bu kaynaklarla ortaklaşa çalışmaya önermektedir. Aileler ve toplumun dışında düzenli devlet bütçeleri bu tür programların parasal kaynağını oluşturmaktadır.

DÜZENLİ DEVLET BÜTÇELERİ

Düzenli devlet bütçeleri birçok ülkede erken Çocukluk Dönemi Programları'nın en önemli parasal kaynağıdır. Devlet bütçesinde Erken Çocukluk Dönemi Programları'na yapılan maddi desteğin kaynağı programın çeşidine ve hedef kitlesine bağlı olarak değişmektedir. Maddi desteğin en büyük bölümü eğitim bütçesinden karşılanmaktadır. Eğitim dışında Erken Çocukluk Dönemi Programları'na maddi destek, sağlık, sosyal refah ve kadın programları ile kırsal veya kentsel gelişim ve tarım programlarından karşılanabilir.

Erken Çocukluk Dönemi Programları'nın mali yönden karşılanabilmesinde devletlerin kaynaklarını harekete geçirmeyi ve programın maliyetlerini karşılamayı istemesi yatırımın düzeyini belirleme aşamasında, gerçek maliyetten daha önemlidir.

Eğer, bir programa politik sebeplerden veya maliyet etkin olduğu için devlet tarafından öncelik ve önem veriliyorsa, devletin kaynakları belirlenir ve harekete geçirilir. Bazen başka bir programdan Erken Çocukluk Dönemi Programı'na kaynak ayrılması da gerekebilir.

Genel olarak, erken çocukluk dönemine devlet bütçesinden ayrılan pay oldukça düşüktür. Bütçeden ayrılan pay, nüfusun bu yaş grubuyla oldukça orantısızdır. Meksika'da Erken çocukluk dönemine genel eğitim bütçesinin %5'i ayrılır. Okulöncesi kurumlara giden çocuk sayısı ise %9'dur. Türkiye'de ise eğitime ayrılan pay, 1998 genel bütçesinin %8.3'dür. okulöncesi eğitiminden yararlanan 5-6 yaş çocuk oranı ise %9'dur.

Sonuç olarak Erken Çocukluk Dönemi Programlarına düzenli olarak maddi destek sağlayan devletlerin bütçelerinin bile istenen düzeyde bu desteği sağlayamadığı görülmektedir. Bir başka deyişle, bu döneme düzenli olarak devlet bütçelerinden ayrılan payın sosyal yatırım olarak geri dönmediği görülmüştür.

Eğitim ve diğer sosyal programların yerel yönetimlerce gerçekleştirildiği ülkede, yerel yönetimlerin özellikle yerel vergilerle maddi kaynak elde etmede çok zayıf kaldıkları görülmektedir. Bu açıdan, programlara maddi desteğin, devlet bütçesinden karşılanması sağlanabilir. Bu bütçenin bir kısmı da yerel yönetimlere verilebilir.

ÖZEL VERGİLER VEYA FAALİYETLER

Birçok ülkede, Erken Çocukluk Dönemi Programları'nı desteklemeyi amaçlayan özel bir vergi tahsis edilmiştir. Örneğin, Kolombiya'da çalışanların ödediği vergilerin %3'ü eğitime ayrılmaktadır. Vergiden sağlanan gelir, Instituto Colombiano de Bienestar Familiar (ICMF) tarafından işletilmektedir. Bu sistem ile hem özel hem de devlet sektörünün maddi destekleri sağlanmaktadır. Türkiye'de ise 1997-1998 eğitim yılından itibaren ilkökul eğitimi 5 yıldan 8 yıla çıkartılmıştır. Bu değişimin getirdiği maliyetleri karşılayabilmek amacıyla devlet katkı payı adı altında bir vergi tahsis etmiştir. Katkı payı olarak toplanan paralar, 8 yıllık zorunlu eğitimi desteklemek amacıyla kullanılmaktadır. Bu tür bir uygulamanın okulöncesi eğitim için de yapılması durumunda Türkiye'de okul öncesi eğitimde büyük ölçüde iyileştirmeler gerçekleştirilebilir.

VAKIF FONLARI

Mauritus'da devletin ve özel sektörün katkıda bulunduğu Erken Çocukluk Gelişimi ile ilgili maddi destekleri toplayan vakıf fonları oluşturulmuştur. Meksika'da vakıf fonu oluşturma fikri gündeme gelmiştir.

Erken Çocukluk Dönemi Programları'nın mali yönden karşılanmasında vakıf fonlarında faydalanılabileceği tam olarak anlaşılamamıştır.

Özel sektörün bağışları ve bağış yapma

Bağış yapma geliştirmekte olan bir olgu olmasına rağmen, Erken Çocukluk Dönemi Programları'na sağlanan maddi desteğin temel kaynağını oluşturamamaktadır. Maddi destek sağlamak, özel sektörün katkıda bulunabileceği tek yol değildir. Özel sektör maddi katkının yanısıra teknik konularda da ücretsiz yardım sağlayabilir. Programlara gerekli malzemeleri bağışlayabilir. Ayrıca tek tek programlara mali destek sağlayabilir.

“Herkes için Eğitim”de Kaynaklar ve Ortaklıklar

Temel eğitimi geliştirmeye yönelik yatırımların hangileri maliyet açısından etkindir, bir başka deyişle mali açıdan gerçekleştirilebilir mi?

Okullardaki temel eğitimi geliştirici en maliyet etkin yöntem, çocukların okula hazır başladıklarını görmektir. Böylece, erken çocukluk dönemine yatırım yapmak doğal olarak maliyet etkin bir yöntem olmaktadır. Araştırmalar, erken çocukluk programlarına katılanların ilkokulda, hatta daha ilerideki eğitim ve iş hayatlarında çok daha başarılı olduklarını göstermiştir. Örneğin, Türkiye’de Anne Çocuk Eğitim Programı’nın uzun vadeli etkilerinin incelendiği bir araştırmada, anneleri bu programa katılan çocukların katılmayanlara kıyasla ilkokulda çok daha başarılı oldukları bulunmuştur.

19 uzun vadeli çalışmanın incelemesinde Erken Çocukluk Dönemi Programları’na katılan çocuklar ile katılmayanlar sınıf tekrarı konusunda kıyaslanmıştır. Sonuçta 14 çalışmadan 10’unda bu programlara katılan çocukların sınıf tekrarına etkisi olmadığını gösteren diğer çalışmalarda ise zaten ilkokulda sınıf tekrarı sisteminin olmadığı görülmüştür.

High Scope Perry Okulöncesi Projesi, daha önce de sözü edildiği gibi, nitelikli erken çocukluk programlarına yapılan her 1\$’lık yatırıma karşın 7,16\$ kazanç elde edildiği sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Araştırmalardan da görüldüğü gibi hem ev hem de kurum merkezli bir çok modelin maliyet etkin yani mali açıdan gerçekleştirilebilir olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca eğer bir program sağlık, beslenme ve eğitim unsurlarını içeriyorsa ve çocuğun en yakın çevresi olan anne babayı hedefliyorsa daha da etkili olmaktadır.

Temel eğitim programlarını mali açıdan daha etkin hale getirmek için ne tür yollar denenmektedir?

Yukarıda da önerildiği gibi, ilkokuldaki maliyetleri düşürmenin en etkin yolu Erken Çocukluk Dönemi Programları’na yatırım yapmaktır. Erken Çocukluk Dönemi Programları’nda maliyetleri düşürmenin birçok yöntemi vardır:

- Erken Çocukluk Dönemi Programları’nı, eğitim sisteminde varolan yetiş-

kin eğitimi, sağlık, beslenme, bölgesel gelişim programlarıyla birleştirerek

- Yarı-profesyonellerin veya aile üyelerinin öncelikli bakım verenler veya öğretmenler olarak yetiştirildiği programlar hazırlayarak,
- Programlarda koşulları daha elverişsiz ve yetersiz kesime ağırlık vererek
- Kaynakları sektörlerarası ve aynı sektör içinde tekrar düzenleyerek, bunun maliyetten tasarrufu sağlayacağını göstermek amaçlıdır. Brezilya'daki bir çalışmada (PROAPE) Erken Çocukluk Dönemi Programları'na yatırım yapmak ilkökulda sınıf tekrarını azaltarak maliyetleri düşürmüştür. Böylece ilkökul düzeyindeki maliyet tasarrufları, erken çocukluk dönemi eğitimindeki maliyetleri dengelemektedir.
- Düşük maliyetli ve faydalanılmayan kaynakları tesbit ederek (örneğin her yaştan insanı dahil ederek)
- Medyayı ve en çok kullanılan iletişim kanallarını çok miktarda kullanarak maliyetleri düşürebiliriz.

Maliyetleri yaymak veya iyileştirmek için ne tür yollar denenmektedir? Maliyetleri yaymak, toplumun katılımını sağlayarak, ücretleri yeniden düzenleyerek ve teşvikleri arttırarak olmaktadır.

Toplumun katılımını sağlamak

Bazı toplumlar, Erken Çocukluk Dönemi Programları'nın maliyet yükünü önemli ölçüde hafifletmektedir. Toplumun maliyetlere katılımı, Kenya, Peru ve jamaika'da gerçekleştirilen büyük ölçekli programlarda başarı ile uygulanmıştır. Toplum, tesisatlar, bunların tadilatlarının masrafları ile, yarı profesyonellerin maaşlarının bir kısmını karşılayabilirler. Ayrıca program malzemelerinin hazırlanmasına ve çocukların kurumlarda beslenmelerine katkıda bulunabilir. Bu örneklerde devlet öğretmen eğitiminden, danışmanlıktan, materyallerin dağıtımından, bazen de personel maaşlarının bir kısmının karşılanmasından sorumludur.

Ücretleri yeniden düzenlemek

Bazı programlarda maliyetleri iyileştirmek amacıyla ücretler değişebilen değerlendirme oranına göre düzenlenmiştir. Dikkat: bu yöntem, ailelerin ve topluluk üyelerinin para ödeyebilme güçleri ile yapmış oldukları katkıları dikkate alınarak ele alınmalıdır. Bir programa katılabilmeleri için katılımcılardan ücret talep etmenin bir sonucu ise ücreti karşılayamayacak olanların katılmayacağını kabul etmektir.

Teşvikleri arttırmak

Risk altında yaşayan çocuklara yönelik programlar yürüten topluluklara, özel sektöre, STK'lara özendirici teşvikler verilmelidir. Bu teşvikler, para sağlamayı, materyal sağlamayı, programları sağlık sistemlerine bağlamayı içermelidir.

Ek devlet fonunu temel eğitimin desteklenmesinde kullanabilmek için ne tür yollar benimsenebilir?

Devletler gelirlerinin bir kısmını erken çocukluk dönemi programları'na tahsis edebilirler; var olan kaynakları yeniden düzenleyebilirler veya yeni programlar oluşturabilirler.

Devletlerin gelirlerini Erken Çocukluk Dönemi programları'na tahsis etmeleriyle ilgili bir örnek çalışma, daha önce sözü edilen kolombiyada'ki % 3'lük vergi kesintisidir.

Eldeki kaynaklar, sektörler arasında tekrar düzenlenebilir. Örneğin, savunmaya ayrılan fon sosyal hizmetlere aktarılabilir. Erken çocukluk dönemi programına yapılan yatırımların ekonomik olarak geri döndüğü araştırmalarla kanıtlanmıştır. Bu konuyla ilgili olarak, Şili, yüksek öğrenime ayrılan fonun bir kısmını erken çocukluk dönemi programına aktarmıştır. Fon aktarımı, yüksek öğrenime ayrılan tüm bütçenin çok küçük bir yüzdesini temsil ettiğinden bunu yüksek öğrenime etkisi çok düşüktür. Daha önceki yaşlardaki yatırımların miktarını çok düşük olması nedeniyle bu kısıtlı fonu Erken Çocukluk Dönemi Programı'na etkisi çok büyüktür.

Özel programlar uluslar arası bağış kurumları yardımıyla gerçekleştirilebilir. Ancak, zaman içinde programlar, oluşturulan devlet bütçesine ilave edilmelidir. Meksika'daki anne baba eğitim programı bu tür bir uygulamaya iyi bir örnektir.

"herkes için eğitim" konusunda ne tür ortaklıklar etkili çalışabilmektedir? Erken Çocukluk Dönemi alanındaki en etkili ortaklıklar, hükümetler ile topluluklar, STK'lar, özel sektör ve uluslar arası organizasyonlar arasında gerçekleşmiştir. ("temel eğitimin gerçekleşmesinde devlet ve yerel / uluslar arası sivil toplum kuruluşlarıyla ortak çalışmalar" kısmına bkz.) ortaklıkların işleyişi oldukça zordur. Bu tür çalışmaların iyi işleyebilmesi için tarafların rollerini ve beklentilerini en baştan açıkça ortaya koyması gerekir. Ortaklık içinde çalışma eldeki kaynakları arttırmanın etkili bir yoludur. Ortaklıklar çeşitli şekillerde gerçekleştirilebilir. Az sayıda veya daha çok sayıda organizasyonları ve ilgilileri içerebilir. Ortaklıkların etkili olabilmesi için tarafların maddi katılımlarının ötesinde ayniyat katılımı şeklinde de olabi-

lır. Örneğin bazı toplumlar erken çocukluk dönemi programlarına bina tahsis edebilirler. Çocuklara yiyecek sağlayabilirler, anne babaların oyuncak ve malzeme yapımına yardım edebilirler. Özel firmalar araç-gereç sağlayabilirler. Ortaklık içinde çalışanlar, programların oluşturulmasına ve değerlendirilmesine katılarak teknik danışmanlık sağlarlar. Ortaklar programı uygulanmasında da görev alabilirler.

Yabancı fonlar, ulusal teşebbüsleri desteklemek veya tamamlamak için nasıl kullanılabilir ve ne tür sonuçlar getirir?

- Dışarıdan sağlanan mali destek, programları başlatmak adına oldukça faydalıdır. Zaman içinde, programın maliyetleri devletler, özel sektör, toplum veya aileler tarafından stlenilebilir.
- Dışarıdan sağlanan destekler devletin fon için kaynaklarının olmadığı durumlarda fon sağlayabilirler. Örneğin,yurt dışı eğitim,malzemelerin üretimi yeni teknolojilerin desteklenmesi için araç-gereç, lkelerarası veya bölgeler arası değişim.

Buna bir örnek, peru, PRONOEI programından gelmektedir (1979-1984). Program başladığında USAID masrafların % 47'sini karşılamak üzere btçelendirilmiştir; devlet % 40'ını, UNİCEF % 6'sını karşılamış; toplum % 7'sine katılmıştır. Zaman içinde farklı organizasyonlar tarafından karşılanan maliyetlerin oranı değişmiştir.5. yılda USAID masrafların % 18'ini; devlet % 49'unu; UNİCEF sadece % 2'sini karşılamıştır; bir yiyecek programı % 9'unu karşılamak üzere oluşturulmuş, toplumda % 23'e katılmıştır.

